

RAZISKOVALNA NALOGA

Sebastjan Gomboc, 4. a-razred

GIMNAZIJA MURSKA SOBOTA
ŠOLSKO NASELJE 12

TATTOO ALI TABU?

Raziskovalno področje: sociologija

Avtor: SEBASTJAN GOMBOC, 4. a-razred

Mentorica: MELITA FRANKO, prof.

Murska Sobota, februar 2023

ZAHVALA

Za pomoč in sodelovanje se zahvaljujem:

- mentorici Meliti Franko za nasvete in spodbudo;
- anketirancem, za njihov čas in sodelovanje v anketi;
- vsem sogovornikom na intervjujih, ki so kljub natrpanim urnikom našli čas za moja vprašanja in mi na ta način s svojimi izkušnjami pomagali;
- profesorici Tadeji Filo za lektoriranje naloge.

Vsem, ki so mi na kakršenkoli način pomagali, še enkrat najlepša hvala.

VSEBINSKO KAZALO

POVZETEK	1
ABSTRACT	2
1 TEORETIČNI UVOD	4
1.1 KAJ JE TETOVAŽA?	4
1.2 KRATKA ZGODOVINA TETOVAŽ	5
1.3 VLOGA IN POMEN TETOVAŽ V SODOBNI DRUŽBI	9
1.3.1 TETOVAŽA KOT DEL POSAMEZNIKOVE IDENTITETE	9
1.3.2 TETOVAŽA KOT SIMBOL PRIPADNOSTI NEKI SUBKULTURI	12
1.4 STIGMA IN STEREOTIPI	15
1.4.1 TETOVAŽE MED MLADIMI	16
1.4.2 TETOVAŽE MED ODRASLIMI IN NJIHOV POMEN NA DELOVNEM MESTU	17
1.5 OPREDELITEV PROBLEMA IN HIPOTEZE	19
2 EMPIRIČNI DEL	20
2.1 VZOREC	20
2.2 UPORABLJENI PRIPOMOČEK, POSTOPEK ZBIRANJA IN OBDELAVE PODATKOV	20
2.3 REZULTATI	22
2.3.1 REZULTATI ANKETNEGA VPRAŠALNIKA	22
2.3.2 INTERVJUJI IN NJIHOVI REZULTATI	43
2.4 DISKUSIJA	48
3 ZAKLJUČEK	52
VIRI IN LITERATURA	54
VIRI SLIK	55
4 PRILOGE	57

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 1. Spol anketirancev.	22
Grafikon 2. Starost anketirancev in izračunano povprečje.	23
Grafikon 3. Kraj bivanja anketirancev.	23
Grafikon 4. Status anketirancev.	24
Grafikon 5. Odgovori anketirancev na vprašanje ali imajo tetovažo.	24
Grafikon 6. Odgovori anketirancev na vprašanje koliko tetovaž imajo.	25
Grafikon 7. Odgovori anketirancev na vprašanje koliko tetovaž želijo imeti.	26
Grafikon 8. Odgovori anketirancev na vprašanje zakaj imajo oz. si želijo imeti tetovažo ali zakaj je nočejo?	27
Grafikon 9. Odgovori anketirancev na vprašanje kje imajo tetovažo.	28
Grafikon 10. Odgovori anketirancev na vprašanje kje želijo imeti tetovažo.	29
Grafikon 11. Odgovori anketirancev na vprašanje, koliko so bili stari, ko so se odločili za prvo tetovažo in izračunano povprečje.	29
Grafikon 12. Odgovori anketirancev na vprašanje, kakšna je vsebina njihove oz. njihovih tetovaž.	30
Grafikon 13. Odgovori anketirancev na vprašanje, kakšen je odnos njihovih staršev oz. skrbnikov do tetovaž.	31
Grafikon 14. Odgovori anketirancev na vprašanje, ali imajo njihovi starši ali skrbniki tetovažo.	32
Grafikon 15. Odgovori anketirancev na vprašanje ali razmišljajo o odstranitvi tetovaž.	32
Grafikon 16. Ocene anketirancev na trditve: »Tetovaže so del posameznikove identitete,« in izračunano povprečje.	33
Grafikon 17. Ocene anketirancev glede trditve, da so ljudje s tetovažami nagnjeni k alkoholizmu in izračunano povprečje.	34
Grafikon 18. Ocene anketirancev v zvezi s trditvijo, da so tetovaže statusni simbol in izračunano povprečje.	35
Grafikon 19. Ocene anketirancev pri trditvi, da tetovaže niso primerne za nekoga z visoko izobrazbo in izračunano povprečje.	35
Grafikon 20. Ocene anketirancev glede trditve, da so ljudje s tetovažami pogostejše nasilni in izračunano povprečje.	36

Grafikon 21. Ocene anketirancev na trditev, da so ljudje s tetovažami nagnjeni k zlorabi nedovoljenih substanc in izračunano povprečje.	37
Grafikon 22. Ocene anketirancev pri trditvi, da so stigme do tetovaž opravičene in izračunano povprečje.	37
Grafikon 23. Ocene anketirancev na trditev, da bi, če bi bili v vlogi delodajalca, zaposlili osebo s tetovažami.....	38
Grafikon 24. Ocene anketirancev v zvezi s trditvijo, da sprejemajo tetovaže, vendar le z določeno vsebino in izračunano povprečje.	39
Grafikon 25. Ocene anketirancev glede trditve, da ko se ljudje odločajo za tetovaže, razmišljajo o morebitnih negativnih posledicah in stigmah in izračunano povprečje.	39
Grafikon 26. Ocene anketirancev pri trditvi, da se ljudje nad tetoviranimi ljudmi zgražajo in izračunano povprečje.....	40
Grafikon 27. Ocene anketirancev pri trditvi, jih pri tetovažah najbolj skrbi, da lahko vplivajo na možnost zaposlitve in izračunano povprečje.	41
Grafikon 28. Ocene anketirancev glede trditve, da imajo do drugih tetoviranih predsodke in izračunano povprečje.....	41
Grafikon 29. Ocene anketirancev v zvezi s trditvijo, da so tetovaže le modna muha, skozi katero se predvsem mladi skušajo uveljaviti v družbi in izračunano povprečje.	42

KAZALO SLIK

Slika 1: Tradicionalne tetovaže, značilne za plemena iz Tahitija.	5
Slika 2: Ötzijske tetovaže.	6
Slika 3: Tradicionalne japonske tetovaže, na njih vidimo naslikane mitološke podobe in prizore.....	7
Slika 4: Obrazne tetovaže Maorov.....	8
Slika 5: Tetovaža s krščanskim motivom	9
Slika 6: Fotografiji tetovaž, ki sta nastali v času služenja vojaškega roka v JNA, leta 1968. ..	11
Slika 7: Primer tetoviranja pri ženskah iz začetka 20. stoletja.	11
Slika 8: Primer tetoviranja pri ženskah danes.....	11
Slika 9: Primer zaporniške tetovaže.	12
Slika 10: Bikerji in njihove tetovaže.....	13
Slika 11: Tetovaža skinheada z nacistično simboliko.....	14
Slika 12: Različna mesta kjer se ljudje tetovirajo.	28
Slika 13: Intervju z dr. Vesno Tlaker, dermatologinjo iz Inštituta za dermatologijo.	43
Slika 14: Intervju z dr. Sandijem Luftom, dermatologom iz Derma centra Rogaška & Maribor.	44
Slika 15: Intervju s profesorjem Danielom Danilom Horvatom.....	45
Slika 16: Tetovator Blaž Gradinski pri delu.	47
Slika 17: Proces odstranjevanja tetovaže. Tetovaža postopoma izginja.	65
Slika 18: Profesorjeve tetovaže.....	70

POVZETEK

Tattoo ali tabu? Vprašanje, ki si ga danes pogosto postavimo, ko na ljudeh občudujemo tetovaže. Čeprav so še pred nekaj desetletji veljale za pokazatelje odklonskosti in tabu temo, danes v njih vidimo način izražanja identitete, pripadnosti subkulturi ali so zgolj modni dodatek na naši koži.

Ta tema me je osebno pritegnila, ker so tetovaže vse pogostejši pojav v sodobni družbi. Z njimi se srečujemo tako rekoč skoraj povsod, zato sem se jih odločil raziskati, preučiti njihov vpliv na posameznika in predsodke, ki se še dandanes pojavljajo. Zanimalo me je predvsem, koliko tetovaž imajo ljudje in na katerih delih telesa so najpogostejše, kakšni so razlogi, da jih imajo oz. da jih nimajo, kdaj so se prvič odločili za tetovažo, ali imajo predsodke glede tetovaž ter če jih imajo, kakšni so ...

V ta namen sem pripravil anketni vprašalnik o tetovažah za dijake in naključne posameznike, ki so anketo rešili preko družbenih omrežij. V vzorec je bilo vključenih 208 anketirancev. Opravil sem tudi 4 intervjuje. Prvi intervju sem opravil z dermatologom dr. Sandijem Luftom v Rogaški Slatini. Drugi intervju sem opravil z dermatologinjo iz Inštituta za dermatologijo iz Ljubljane, dr. Vesno Tlaker. Oba sta mi pomagala s svojimi izkušnjami na področju odstranjevanja tetovaž. Moj tretji sogovornik je bil profesor Daniel Danilo Horvat, ki je sam tetoviran in je delil svoje izkušnje glede tetoviranja, iskanja zaposlitve in pomena svojih tetovaž. Nazadnje sem opravil intervju še s tetovatorjem Blažem Gradinskim, ki mi je predstavil proces tetoviranja in svoje izkušnje na tem področju.

V teoretičnem delu naloge sem na kratko opisal zgodovino tetovaž, saj je za razumevanje vsakega pojava v družbi treba poznati njegov izvor in vlogo v preteklosti. Pozornost sem namenil tudi ugotovitvam, ki so raziskovale povezave stigem in stereotipov s tetovažami ter izpostavil nekaj teoretičnih izhodišč v povezavi s tetovažami med mladimi ter tetovažami na delovnem mestu.

Izpostavil bi še, da so tetovaže, kot je tudi sam tetovator povedal, oblika umetnosti. Kljub temu da se nam tetovaže zdijo trajne in skorajda neizbrisne, se moramo zavedati, da je ta umetnina del živega bitja, človeka, in zato ob njegovi smrti žal izgine.

ABSTRACT

Tattoo or taboo? A question we often ask ourselves when admiring others tattoos. Although a few decades ago they were considered indicators of deviance and a taboo subject, today we see them as a way of expressing identity, belonging to a subculture, or simply as a fashionable accessory on our skin.

I was personally attracted to this topic because tattoos are an increasingly common phenomenon in modern society. We meet them almost everywhere, so I decided to research them, their impact on the individual and the prejudices that are still held today. I was mainly interested in how many tattoos people have and on which parts of the body they are most common, what are the reasons for having them or that they don't have them, when they first decided to get a tattoo, are they prejudiced about tattoos, if they have them, what do they look like...

For this purpose, I prepared a survey questionnaire about tattoos for students and random individuals who completed the survey that was shared on social networks. 208 respondents were included in the sample. I also did 4 interviews. I conducted my first interview with dermatologist dr. Sandi Luft in Rogaška Slatina. I conducted the second interview with a dermatologist from the Institute of Dermatology in Ljubljana, dr. Vesna Tlaker. They both helped me with their experience in tattoo removal. My third interview was conducted with Professor Daniel Danilo Horvat, who is himself tattooed and shared his experiences regarding tattooing, job search and the meaning of his tattoos. Finally, I conducted an interview with tattoo artist Blaž Gradinski, who presented the tattooing process and his experiences in this field.

In the theoretical part of the assignment, I briefly described the history of tattoos, because in order to understand each phenomenon in society, it is necessary to know its origin and role in the past. I also paid attention to the findings that explored the connections of stigma and stereotypes with tattoos and pointed out some theoretical starting points in connection with tattoos among young people and tattoos in the workplace.

I would also point out that tattoos, as the tattoo artist himself said, are a form of art. Despite the fact that tattoos seem permanent and almost indelible to us, we must realize that this work of art

is a part of a living being, a human being, and therefore unfortunately disappears upon their death.

1 TEORETIČNI UVOD

“My body is my journal, and my tattoos are my story.”

— *Johnny Depp*

Moje letošnje raziskovanje pričenjam z omenjenim citatom, ki je po mojem mnenju zelo poveden, saj odraža enega izmed mnogih pomenov, ki ga imajo tetovaže v sodobni družbi. Sem Sebastjan Gomboc, dijak četrtega letnika Gimnazije Murska Sobota. V letošnjem šolskem letu sem se posvetil raziskovanju tetovaž. Zakaj? Vsakodnevno se pogosto srečujemo z ljudmi, ki imajo tetovaže na različnih delih telesa. Zlasti poleti občudujemo tako pri mladih kot pri starejših motive, med katerimi mnogi po mojem mnenju že predstavljajo visoko umetniško vrednost. Ob tem porajajo številna vprašanja: Zakaj na tak način posegajo v svoje telo? Kaj želijo sporočiti s tetovažo? Ali se zavedajo posledic, ki jih lahko tetovaža pusti za posameznika?

Pojav pogostosti tetovaž se mi danes zdi zelo aktualen, zato sem se odločil, da podrobneje raziščem, kar je povezano s tetovažami oz. s tetoviranjem.

V teoretičnem uvodu bom predstavil tetovaže, na kratko njihov razvoj skozi čas, pomen tetovaž v sodobni družbi, stigme in stereotipe povezane s tetovažami, njihov izvor ter vpliv na posameznikov položaj v družbi.

1.1 KAJ JE TETOVAŽA?

tetováža -e ž (â)

neizbrisna podoba, znak na koži, ki nastane s tetoviranjem: kazati novo tetovažo; odstranjevati tetovažo; začasna tetovaža / salon za tetovažo (Dostop: <https://fran.si/>, 18. 9. 2021)

V tem slovarskim sestavkom je predstavljen pomen besede tetovaža v SSKJ. Za začetek nam pove, da so tetovaže neizbrisne, trajne podobe na koži, ki nastanejo s tetoviranjem. Razlaga tetovaž se nanaša tudi na možnost odstranjevanja tetovaž in navaja kraj, kjer nam jo lahko ustvarijo.

Slovarski sestavek pojasni pomen in rabo besede. Vendar so tetovaže mnogo več kot le podobe, vtisnjene v kožo. Lahko so simbol identitete, pripadnosti. Imajo bogato zgodovino in zagotovo veliko vlogo v sodobni družbi in raziskovanje slednje mi je predstavljalo največji izziv.

1.2 KRATKA ZGODOVINA TETOVAŽ

Da lahko nek družbeni pojav razumemo in raziskujemo, moramo najprej poznati njegovo zgodovino in izvor. S poznavanjem zgodovine si lahko razlagamo aktualne probleme oz. pojave, saj se izvor skriva ravno v preteklosti. V tem poglavju bom predstavil po mojem mnenju najzanimivejše ter za moje delo najbolj relevantne primere tetovaž in tetoviranja iz zgodovine.

Sodobna beseda »tattoo« je nastala iz tahitijskih izrazov “tatatau” ali “tattau,” ki pomenita udariti. Za seznanitev evropske kulture s tetovažami naj bi bil zaslužen angleški raziskovalec James Cook, ki je leta 1769 vodil ekspedicijo v Tahiti, kjer se je kot prvi Evropejec srečal s to antično umetnostjo. (Dostop: <https://www.smithsonianmag.com>, 3. 1. 2023)

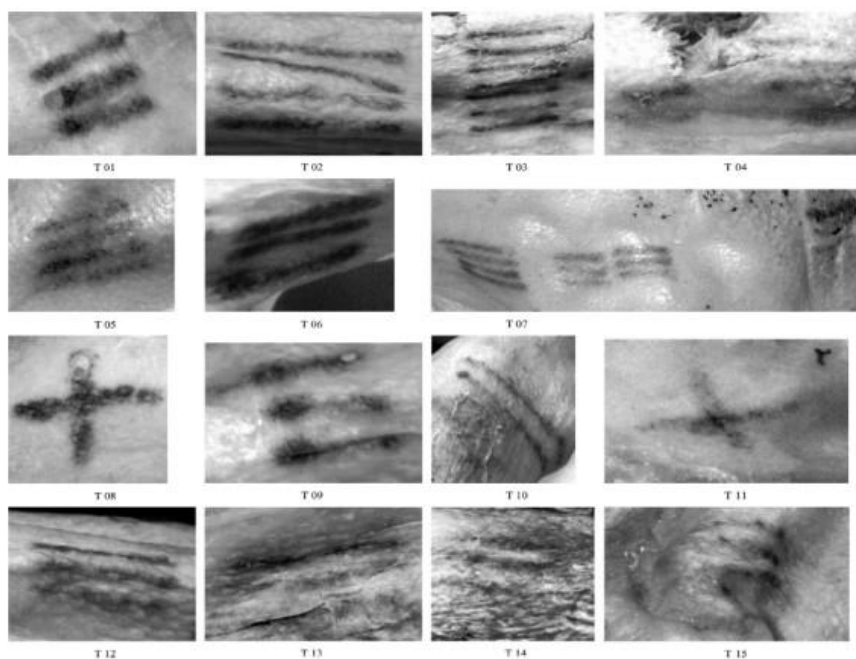

Slika 1: Tradicionalne tetovaže, značilne za plemena iz Tahitija. (Dostop: <https://tahititourisme.com>, 1. 3. 2023)

Leta 1991 sta v nemških Alpah pohodnika našla truplo človeka. Najprej so mislili, da je truplo kakega pohodnika, ki se je smrtno ponesrečil, vendar so, ko so ga izkopali iz ledu, odkrili, da so našli truplo od 30 do 45 let starega moškega, ki bi naj živel pred približno 5300 leti; poimenovali so ga Ötzi. Kljub temu da niso mogli določiti točnega vzroka njegove smrti, so ob

pregledu ostankov našli najstarejše znane tetovaže. Pred tem odkritjem so predvidevali, da so se med prvimi tetovirali Egipčani, saj so na mumijah starih okoli let 4000 našli tetovaže.

Znanstvenike je presenetilo, da so Ötzi jeve tetovaže, ki so bile v obliki več kot petdesetih črt in križev naslikanih po njegovi hrbtenici, kolenih in gležnjih, sovpadale s tradicionalnimi točkami, ki so jih na Kitajskem uporabljali pri akupunkturi, približno 2000 let pred prvim znanim primerom akupunkture. Rentgenske slike so za tem pokazale, da je Ötzi bolehal za artritisom na vseh prej omenjenih mestih, kjer so bile najdene tetovaže, torej na delu hrbtenice, na gležnjih in kolenih. Forenzična analiza je pokazala, da je imel Ötzi v svojem želodcu jajčeca bičeglavca, vrste gliste, ki lahko povzroča hude bolečine v trebuhu. Tako je iz tega moč sklepati, da so v daljni preteklosti imele tetovaže terapevtsko vlogo in so jih uporabljali za zdravljenje takih in drugačnih bolezni in okužb. (Dostop: <https://www.mcgill.ca>, 3. 1. 2023)

Slika 2: Ötzi jeve tetovaže. (Dostop: <https://www.discovermagazine.com/>, 1. 3. 2023)

Prvoten izvor tetoviranja kot ga poznamo danes, je vseeno težko izslediti, saj se njegov razvoj prepleta s tradicijo mnogih kultur. Viri pričajo o plemenih, ki so imela tradicionalne obrede

povezane s tetoviranjem. Taka so bila npr. plemena na Japonskem in Maori na Novi Zelandiji. (Bell, 1999: 53)

Pripadniki japonskih plemen so s tetovažami prekrili večji del telesa kot neke vrste obleko, na kateri so bile naslikane mitološke podobe in prizori. Aborigini so tetovirali v glavnem abstraktno, npr. geometrične oblike, pike, črte, ki so imele za njih simbolni pomen, niso pa nujno predstavljale nekih fizičnih stvari iz vsakdanjega življenja ali prizorov iz mitologije. Vsem tem kulturam je skupno, da je bilo tetoviranje ritualno, religiozno, namenjeno izkazovanju družbene statusa ali osebne identitete. (prav tam)

Slika 3: Tradicionalne japonske tetovaže, na njih vidimo naslikane mitološke podobe in prizore. (Dostop: <https://www.pinterest.com>, 1. 3. 2023)

Maorom, plemenu iz Nove Zelandije, so tetovaže bile pokazatelj položaja v družbi, roda iz katerega so izvirali in sposobnosti, ki so jih imeli. Te tetovaže so imenovali *moko*. Maori so področje glave dojemali kot najbolj pomemben del telesa, zato so s tetovažami poslikavali prav obraz. Vsak posameznik je dobil svojo edinstveno tetovažo, ki je predstavljala osebne podatke o družbenem statusu, vlogi v skupnosti, njihovih prednikih in sposobnostih. Iz tega razloga so jim obrazne tetovaže služile kot neke vrste osebna izkaznica ali potni list. Vojaki v tem plemenu so prav tako prejeli tetovaže, ki so zaznamovale njihove vojaške dosežke. Te tetovaže so bile

pomembne tudi pri iskanju partnerja, saj so tetovirani vojaki veljali za bolj privlačne. Tetovaže so služile kot neke vrste lepotni poseg, saj so si ženske dale narediti tetovaže okoli nosu, ustnic in brade v želji, da bi dlje ohranile mladosten izgled. Ob prihodu krščanskih misijonarjev so ti skušali iztrebiti kulturo tetoviranja med pripadniki Maorov, vendar so doživeli velik odpor. Njihov poskus iztrebljanja tetovaž je bil neuspešen, saj se je praksa tetoviranja pri Maorih ohranila vse do danes. (Teffs, 2010, citirano po Lineberry, 2007: 14–15)

Slika 4: Obrazne tetovaže Maorov. (Dostop: <https://www.santiagospirit.com>, 1. 3. 2023)

Rimljani in Grki so uporabljali tetovaže, ki so jih imenovali *stigmata*, kot način označevanja pripadnikov religije, kriminalcev in lastništva sužnjev. Tetovaže so se v preteklosti uporabljale kot simbol čaščenja in predanosti. Tako je na primer faraon Ptolomaj IV, ki je v Egiptu vladal med letoma 221 in 205 pred našim štetjem, prekril svoje celotno telo s tetovažami, ki so simbolizirale bršljan. To je storil v čast Dionizu, grškemu bogu vina. (prav tam, str. 14)

1.3 VLOGA IN POMEN TETOVAŽ V SODOBNI DRUŽBI

Opisani primeri iz zgodovine kažejo, da so bile tetovaže pomemben del posameznikove identitete. Podobno kot v preteklosti so tetovaže še vedno (vsaj simbolično) na nek način simbol iniciacije, saj lahko mlad posameznik, ki gre skozi adolescenco, z njimi izkaže svojo neodvisnost od drugih, svojo edinstvenost in nenazadnje prehod v odraslo dobo. O tej tematiki bom v nadaljevanju predstavil nekaj teoretičnih izhodišč.

1.3.1 TETOVAŽA KOT DEL POSAMEZNIKOVE IDENTITETE

Tetovaže lahko izkazujejo identiteto na veliko različnih načinov. Veliko staršev ima na primer tetovaže imen svojih otrok, s čimer izkazujejo pomembnost otrok v njihovem življenju. Za tetovaže imen se pogosto odločijo tudi pari, ki tako ovekovečijo svojo ljubezen in zvestobo z nečim trajnim. (Bell, 1999: 55)

Motivi tetovaž so tudi religiozni. Kljub verzu iz Sv. pisma: "Ne delajte si vrezov na telesu zaradi mrliča in ne dajajte si vžigati nobenih znamenj," ki privrženca odvrača od tetoviranja, lahko krščanske simbole (križ, Jezusa Kristusa, prizore iz Sv. pisma) pogosto opazimo kot tetovaže. Poleg krščanskih simbolov se tetovaže nanašajo tudi na simbole drugih religijskih skupin. (prav tam)

Slika 5: Tetovaža s krščanskim motivom (Dostop: <https://www.cuded.com>, 1. 3. 2023)

Patriotizem in služenje v vojski sta naslednji področji, ki se jima bom posvetil. Tetovaže vojakov, ki so se borili v drugi svetovni vojni, so kazale povezanost z njihovimi dnevi služenja v vojski. Tetovaže so nenazadnje opozarjale tudi na grozote, ki so jih mnogi vojaki in civilisti preživeli v zaporih in koncentracijskih taboriščih. (prav tam)

Dober primer tega so v našem lokalnem prostoru tetovaže, ki so si jih med služenjem v Jugoslovanski ljudski armadi naredili naši starši in stari starši, ki so to obdobje zaznamovali s tetovažo, na kateri pogosto najdemo tetovirano obdobje, ki ga je posameznik preživel v vojski.

Tetovaže iz Jugoslovanske ljudske armade štejemo za prve množine poslikave telesa v celotni regiji nekdanje Jugoslavije, ki so za vedno zaznamovale pripadnike njenih oboroženih sil. Razen redkih izjem pri marginaliziranih družbenih skupinah in religijskih tetovaž so kot popularne trajne poslikave telesa prvič prodrle v Slovenijo, na Hrvaško in v Srbijo, torej na področja, kjer so bile odsotne religijske in vojaške tetovaže iz časa otomanskih vpadov. (Park vojaške zgodovine pivka – mag. Sandi Abram: muzejska tabla)

Tako poslikana telesa lahko uvrstimo na področje subverzije reda/oblasti ali pa sprejemanja takrat dominantne ideologije; šlo je za nasprotje med vojaško uniformnostjo in subjektivnostjo. (prav tam)

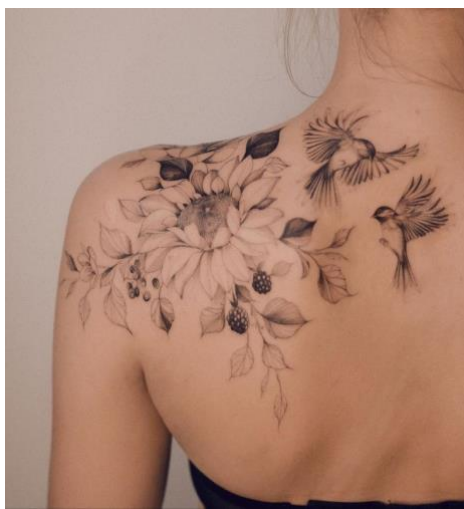
V prvi sklop denimo sodijo tetovaže, ki na koži zrcalijo uradno motiviko JLA: izraze pripadnosti vojaški diviziji (pehotna, oklepna, aviacijska, mornarica, artilerija it.) s pripadajočim emblemom oziroma okrajšavo (npr. JRM – »Jugoslovanska ratna mornarica«). Vojaška pripadnost je bila včasih izražena kar skozi simbole specifičnih divizij (tank, sidro, top itd.). Najpogosteje pa so tetovaže vsebovale toponim (zemljepisno ime kraja služenja vojaščine), kratico JNA (»Jugoslovanska narodna armija«) in datum vstopa v vojsko. (prav tam)

V drugi sklop štejemo tetovaže, ki so vojakom pomenile simbolni upor proti prisilnemu služenju vojaškega roka znotraj represivno-avtoritarnega režima JLA. S tetovažami so na svoja telesa vpisovali alternative oblike moči in se hkrati »izvili« izpod socialistične objektivizacije telesa. (prav tam)

Slika 6: Fotografiji tetovaž, ki sta nastali v času služenja vojaškega roka v JNA, leta 1968. (Vir: osebni arhiv).

Pri tetovažah lahko ima pomembno vlogo spol. Tetoviranje je bilo in je še vedno videno kot oblika telesne modifikacije za moške. Ženske s tetovažami tako pogosto kažejo nasprotovanje lepotnim standardom, ki jih zanje postavlja družba in se tako rekoč emancipirajo. Motivi, za katere se ženske odločijo, so običajno nežnejši, npr. rože, in so običajno na mestih, kot so spodnji del hrbta, ramena in gležnji, ki jih lahko z oblačili zakrijejo. (Bell, 1999: 55)

(na levi) **Slika 7:** Primer tetoviranja pri ženskah iz začetka 20. stoletja. (Dostop: <https://www.inkedmag.com>)

(na desni) **Slika 8:** Primer tetoviranja pri ženskah danes. (Dostop: <https://www.pinterest.com>, 1. 3. 2023)

Kot sem že na začetku tega poglavja izpostavil, lahko življenje v zaporu človeka stigmatizira za vse življenje. Odraz tega so tudi tetovaže, ki nastanejo tekom služenja zaporne kazni. Ker življenje v zaporu prinaša določene omejitve, so tudi tetovaže običajno drugačne, kot če bi jih naredil tetovator s profesionalnimi orodji in barvami. Običajno imajo več tetovaž zaporniki z zelo dolgimi ali doživljenjskimi zapornimi kaznimi. Tetovaže so namreč zanje eden od načinov spopadanja s situacijo, v kateri so se zaradi svojih dejanj znašli. (prav tam)

Slika 9: Primer zaporniške tetovaže. (Dostop: <https://www.vice.com>, 1. 3. 2023)

1.3.2 TETOVAŽA KOT SIMBOL PRIPADNOSTI NEKI SUBKULTURI

Tetovaže so skozi čas vedno bile videne kot eksotičen in izstopajoč dodatek na koži, ki je izkazoval posameznikovo izvirnost, upornost do t. i. »mainstream« družbe ter s tem tudi pripadnost subkulturi. (Bell, 1999: 54)

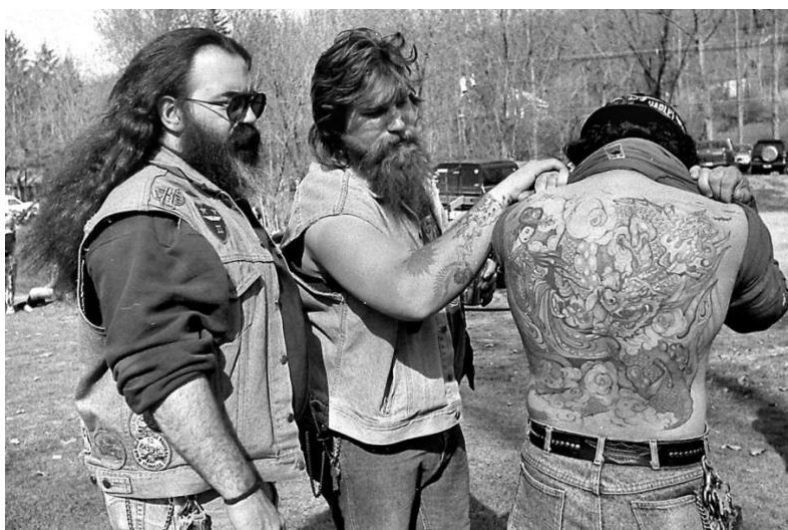
Pri nas so bili med drugimi prisotni bikerji in skinheadi, zato bom na primeru teh predstavil njihove tetovaže.

Bikerji – kot subkultura so se prvič pojavili v ZDA. Njihov pojav je sovpadal s koncem 2. svetovne vojne, ko se je svet po burnih letih vojne zopet vrnil na ustaljene tirnice. Vojaki, ki so se vračali z bojišč, so se morali sprijazniti z novo realnostjo, ki ni vključevala napadov z

bombniki ipd. Odsotnost adrenalina v novem vsakdanu je bila za nekatere vojake nevzdržna, zato so se počasi odmikali od vrednot večinske družbe in so na svojih motornih kolesih deficit adrenalina nadoknadili. Tako se je počasi izoblikovala subkultura, ki jo danes imenujemo bikerji. Bikerska združenja so pogosto obdržala hierarhijo podobno vojaški.

Bikerji so bili v takratni družbi videni kot neprilagodljivi ali celo nevarni, kar so s širjenjem družbenih predsodkov mediji in filmska industrija (npr. ameriški film *The Wild One*) še dodatno podkrepili. (Jurman, 1999, citirano po Lavigne, 1987: 111–112)

Med bikerji naj bi veljala trditev, da je pravi biker tetoviran. Tetovirajo se tudi ženske, ki se večinoma tetovirajo po rokah. Motivi so dokaj preprosti, večinoma znaki ali napisi povezani z njihovim klubom. Pogosto se tetovirajo tudi z motivi, s katerimi krasijo svoja motorna kolesa. Tako poudarjajo unikatnost, povezavo s svojim motornim kolesom in zavezanost svojemu moto klubu. (Jurman, 1999: 122)

Slika 10: Bikerji in njihove tetovaže. (Dostop: <https://flashbak.com>, 1. 3. 2023)

Skinheadi – zibelka te subkulture je bila Anglija. Prvič so se pojavili okoli leta 1969, kot odraz želje delavske mladine po pripadnosti in koristnosti. Te težnje je s pridom izkoristila angleška skrajno desna organizacija National Front, ki je takratne skinheade spremenila v neke vrste ulično vojsko. (Gregorčič, 1999: 97–106)

V Sloveniji so se prvič pojavili v sedemdesetih in osemdesetih letih kot odziv na takratne razmere v takratni Jugoslaviji. Današnje slovenske skinheade lahko glede na stopnjo (desnega) ekstremizma in radikalnosti razdelimo v dve skupini:

- ⇒ Skinheade, ki se strankarsko ne opredeljujejo, niso ekstremni rasisti in nacisti, so pa patrioti, zagovarjajo slovenski narod, kulturo in vrednote. To so tradicionalni skinheadi.
- ⇒ Drugo skupino, ki je močnejša in radikalnejša, pa sestavljajo neonacisti ali white power skinheadi ali NS skinheadi. (prav tam)

Slika 11: Tetovaža skinheada z nacistično simboliko. (Dostop: <https://www.thedailybeast.com>, 1. 3. 2023)

Slovenski skinheadi se lahko v tetovažah primerjajo s skinheadi po svetu. Podobno kot bikerji pravijo, da je pravi skinhead tetoviran. Motivi tatujev so: Vikingi, svastika, nordijska mitologija, keltski križi, zmaji, buldogi, križi, stisnjena pest. Univerzalni simbol slovenskih skinheadov je karantanski panter, ki ga najdemo na našitkih, tetovažah in zastavah (prav tam).

1.4 STIGMA IN STEREOTIPI

Praksa tetoviranja se je v zadnjih desetletjih drastično spremenila, vendar v družbi še vedno obstajajo negativne stigme in stereotipi. Kamen spotike le-teh so najpogosteje posameznikov stil življenja, njegova produktivnost in prispevek družbi. Dodatno so, kar se tiče tetoviranja, stigmatizirane ženske, saj s tetovažami na nek način podrejo meje, povezane z ženskim spolom. V preteklosti so se namreč tetovirali v glavnem moški. Kljub temu pa mnogi zavračajo stereotipe in jih tako rekoč rušijo. (Tabassum, 2013, citirano po Bell in drugih, 1999: 13)

V ZDA in Kanadi je bilo opravljenih mnogo raziskav povezanih ravno s stigmami in stereotipi glede tetoviranja. Izpostavil bi po mojem mnenju najbolj zanimivi:

- a) Leta 2010 so opravili raziskavo, ki je med študenti na univerzah preverjala prisotnost stereotipov. Kot nekaj primerov stereotipov, po katerih so povpraševali, bi izpostavil neodgovornost, nagnjenost k nasilju in uporaba nedovoljenih substanc. Pri vseh omenjenih stereotipih je ne tetoviran del vzorca študentov v primerjavi s tetoviranimi višje ocenil, da za tetovirane ljudi ti stereotipi veljajo. S tem so prišli do zaključka, da visoko izobražena mlada generacija tetoviranim pripisuje stigme povezane s tetovažami.
- b) V ZDA so v mednarodni raziskavi, ki je analizirala anketi iz let 2003 in 2012, ugotovili, da vsak četrti posameznik pripisuje tetoviranim negativne stereotipe. Primerjali so tudi, ali se je prisotnost stereotipov skozi slabo desetletje spremenila. Zaključili so, da bistvenih razlik ni bilo ter da je povezava tetovaž s stereotipi stalno prisoten pojav. Prednost te raziskave je velik vzorec, ki je obsegal ljudi različnih starosti, izobrazb in kultur. (prav tam 13–17)

V preteklosti so raziskave namigovale, da so tetovirani posamezniki nagnjeni k odklonskim dejanjem, so uporniški, impulzivni in nedružabni. Ta vidik iz preteklosti še vedno spremlja tetovaže. Temu lahko dodamo, da je možen vzrok za negativno dožemanje tudi dizajn tetovaže, njena velikost in mesto, na katerem je vtetovirana. Pomembno pa je tudi razumeti, da trenutne raziskave o tetovažah podpirajo tezo, da lahko te izzovejo negativna stališča in mnenja o značaju

tetovirane osebe ter da negativen vidik prihaja predvsem iz ne-tetovirane populacije. (prav tam, str. 17, citirano po DeMello in drugih, 2004)

Tetovaže se prav tako zaradi dejstva, da jih v primerjavi s slikami v galerijah dosti težje predstavimo širši javnosti kot umetnino, še vedno videne kot modna muha in ne oblika umetnosti, kot so npr. slike, kipi, fotografije. Zavedati se moramo, da tetovaža ni dejansko tako trajna kot se nam zdi na prvi pogled. Ker so del živega bitja, človeka, je njihova trajnost odvisna v glavnem od tega, kako dolgo posameznik živi, kar pa pri slikah ne predstavlja večje ovire, saj lahko še vedno občudujemo jamske poslikave, ki so stare več tisoč let, čeprav ljudje, ki so jih naslikali, ne živijo več. V nasprotju s tem pa tetovaž po smrti posameznika več ne moremo občudovati. (Bell, 1999: 53)

1.4.1 TETOVAŽE MED MLADIMI

Za mlade so tetovaže in z njimi povezane dobre in slabe posledice dokaj kontroverzna tema. V povezavi s tetovažami je namreč razširjenih mnogo stereotipov in stigem.

Glede korelacije med tetovažami in odklonskim vedenjem je bilo narejenih kar nekaj raziskav. Vse so prišle do podobnih zaključkov, in sicer da so mladostniki, ki tetovaže imajo ali si jih želijo, v večji meri nagnjeni k odklonskemu vedenju, kot njihovi vrstniki, ki si tetovaž ne želijo in jih nimajo. V eni izmed raziskav so ugotovili tudi, da so mladi, ki imajo štiri ali več tetovaž, verjetneje nagnjeni tudi k uporabi marihuane, alkohola, ilegalnih substanc ter do neke mere tudi k menjavanju več partnerjev v relativno kratkem času. (Camacho, 2014: 7–8)

V zadnjem času se izpostavlja tudi bolj pozitivna vloga tetovaže za mlajšo populacijo. Tako se je, sodeč po nekaterih raziskavah, tetovaža v zadnjih letih (vsaj do neke mere) spremenila iz kazalca nagnjenosti k odklonskemu vedenju v simbol izražanja individualnosti. Vendar je pri tem pomembno ponovno izpostaviti, da sta za pozitiven odziv družbe na tetovaže še vedno zelo pomembna mesto tetovaže in njen motiv. Ugotovili so namreč, da so družbeno bolj sprejemljive

kompleksne tetovaže z globljim pomenom, kot pa preproste in »plemenske« tetovaže. (Prav tam, str. 13–14)

1.4.2 TETOVAŽE MED ODRASLIMI IN NJIHOV POMEN NA DELOVNEM MESTU

V družbi so, glede na raziskave, v veliki meri prisotne stigme in stereotipi o tetovažah, vendar se to iz prakse najbolj občuti na trgu dela. Ko se posameznik odloči za tetovažo, najpogosteje pomisli na izgled, dizajn ter (verjetno še bolj pomembno) položaj na telesu, kjer se tetovaža lahko zakrije z oblačili, saj iz prakse vemo, da lahko tetovaža na vidnem mestu pomeni manjšo verjetnost za pridobitev zaposlitve.

Mnoga podjetja namreč zahtevajo, da zaposleni tetovaže, če jih imajo, zakrijejo. Zaposlene zato skrbi, da zaradi tetovaž izgubijo kredibilnost pri delu, možnost napredovanja ali so v skrajnem primeru odpuščeni. Tako ravnanje na delovnih mestih bi lahko označili kot diskriminatorno, saj za mnoge tetovaže predstavljajo velik del njihove osebne identitete, zato lahko prikrivanje tetovaž degradira samopodobo posameznika. (Tabassum, 2013, citirano po Roberts in drugih, 2012: 13)

Izvor tovrstnih zahtev lahko pripišemo do neke mere zgodovini tetovaž in delu populacije, ki je v preteklosti v večji meri nosila tetovaže. V 18. stoletju, ko se je zahodna kultura prvič pobliže srečala s tetovažami pri ameriških domorodcih, so se s tem tetovaže najprej razširile med mornarje, nato vojake, zapornike, bikerje in mlade prestopnike. Nekatere od teh skupin ljudi so obveljale kot problematične, z njimi pa tudi tetovaže, ki so jih imeli. Tako so tudi na delovnih mestih tetovaže začele veljati za kazalec problematičnosti in nagnjenosti h kriminalu. (Tews, Stafford, 2019: 1027–1028)

Velika pozornost je bilo v minulem letu usmerjena tudi na tetovaže predsednice Državnega zbora Republike Slovenije, gospe Urške Klakočar Zupančič. V članku Slovenskih novic, so izpostavili mnenje dolgoletne vodje protokola Ksenijo Benedetti. V Gospa Benedetti povedala: »Sama sem pristaš večje svobode v oblačenju na vseh področjih, a nekje je neka meja, ki je ni varno prestopiti, kadar je nekdo na državniški funkciji. [...] Žal je percepcija javnosti lahko zelo različna.« Povedano je bilo, da ima Benedettijeva tudi sama tetovaže, vendar jih v času

opravljanja poklica vodje protokola ni nikoli kazala: »V prejšnjem poklicu tatuja nisem kazala, ker bi to po nepotrebnem dvignilo marsikatero obrv in bi bilo neprimerno. Poznam kar nekaj funkcionarjev Republike Slovenije, ki so tetovirani, a njihovega tatuja ne boste videli. Žal ima naša družba še vedno zadržke do tega. Sicer vedno manj, a še vedno.« (Nina Čakarić, Slovenske novice; dostop: <https://www.slovenskenovice.si>, 23. 2. 2023)

1.5 OPREDELITEV PROBLEMA IN HIPOTEZE

Za to raziskovalno nalogo sem se odločil, ker sem želel izvedeti več o tetovažah kot družbenem pojavu in raziskati, kako tetovaže vplivajo na posameznikovo življenje. Ta tematika me je še posebej pritegnila, saj tudi sam razmišljam o tetovaži, vendar sem imel in še imam nekatere pomisleke glede tetoviranja in vsega, kar tetovaža tako rekoč potegne za seboj. Zato me je zanimalo, katere so stigme in predsodki, ki so v našem okolju še vedno prisotni, ali lahko tetovaža vpliva na možnost zaposlitve ter kakšne so možnosti odstranitve tetovaže, če jo posameznik želi odstraniti. V ta namen sem izvedel anketo, ki obsega vzorec 208 naključno izbranih anketirancev. Poleg tega pa sem opravil intervju s štirimi osebami, od katerih se trije poklicno ukvarjajo s tetovažami, četrta oseba pa je tetovirana in je z mano delila svojo izkušnjo.

Zastavil sem si sledeče cilje:

- pridobiti več teoretičnega in empiričnega znanja o tetovažah in predsodkih povezanih z njimi, kar bo zagotovo vplivalo na mojo odločitev za tetoviranje;
- ugotoviti, kako vplivajo tetovaže na posameznikovo življenje, odnose in zaposlitev;
- ugotoviti, kateri stereotipi in stigme so v našem okolju še prisotni.

Zastavil sem si naslednje hipoteze:

1. Delež tetoviranih odraslih je manjši od deleža tetoviranih mladostnikov.
2. Odrasli imajo več predsodkov o tetoviranih ljudeh kot mladostniki.
3. Mladostnikov ne skrbijo posledice, ki bi jih povzročila tetovaža in jih na ta način ovirala tekom življenja na katerem koli področju.
4. Več kot polovici tetoviranih anketirancev predstavlja tetovaža del njihove identitete.

2 EMPIRIČNI DEL

2.1 VZOREC

V raziskovalni nalogi o tetovažah je bilo vključenih 208 anketirancev, ki so bili naključno izbrani. Glede na spol je bilo vključenih 159 žensk in 49 moških, njihova povprečna starost je bila 29 let. Glede starostnih skupin je vzorec obsegal 114 mladostnikov (dijakov) in 94 odraslih (študentje, zaposleni vendar brez otrok, starši ali skrbniki)

Poleg ankete sem opravil tudi 4 intervjuje, z dermatologinjo, dr. Vesno Tlaker, dermatologom dr. Sandijem Luftom, profesorjem Danielom Danilom Horvatom in tetovatorjem Blažem Gradinskim.

2.2 UPORABLJENI PRIPOMOČEK, POSTOPEK ZBIRANJA IN OBDELAVE PODATKOV

V raziskovalni nalogi sem uporabil anketni vprašalnik o tetovažah. Pri sestavi ankete sem si pomagal s strokovno literaturo in z lastnimi izkušnjami. Vprašalnik vsebuje 12 vprašanj, od katerih je eno odprtega tipa (7. vprašanje) ter enajst zaprtega tipa. Med vprašanji zaprtega tipa je bilo eno vprašanje v obliki trditev, ki so jih anketiranci ocenili s pomočjo petstopenjske ocenjevalne lestvice (ocena 1 – sploh se ne strinjam in ocena 5 – popolnoma se strinjam). Anketiral sem dijake Gimnazije Murska Sobota in naključne posameznike. Zbiranje podatkov je potekalo v obdobju od novembra do decembra 2021.

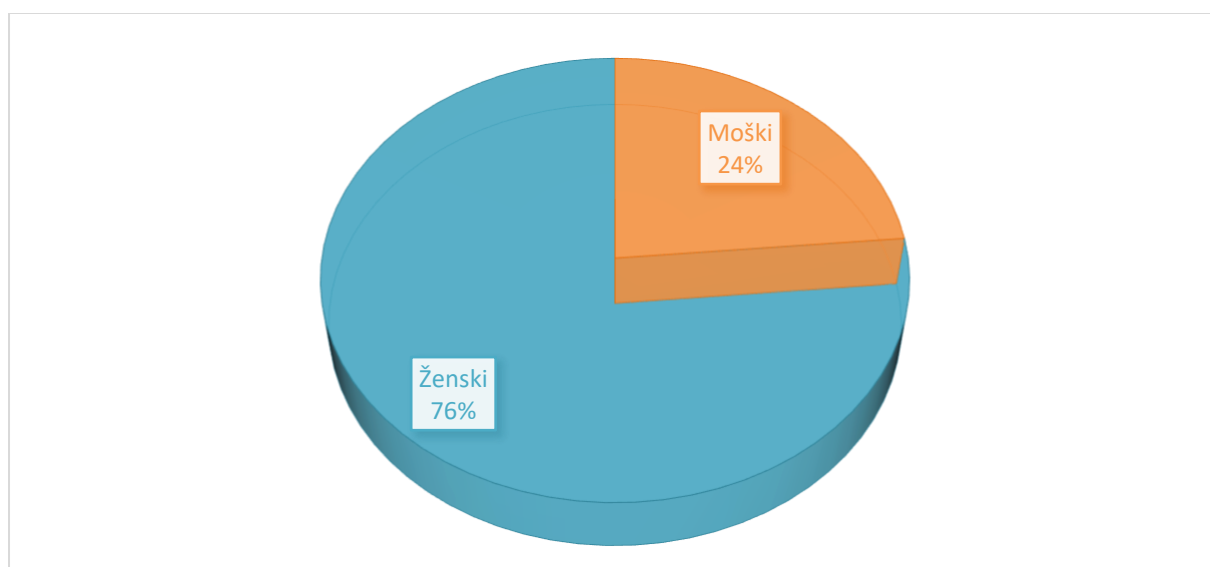
Odgovore izpolnjenih anket sem meseca decembra 2021 vnesel v računalniški program SPSS in jih tam statistično obdelal, grafični prikaz rezultatov pa sem pripravila v programu Microsoft Excel, in sicer v mesecu januarju 2022.

12. oktobra 2022, sem opravil svoj prvi intervju z dermatologom dr. Sandijem Luftom, 29. oktobra 2022 pa še z dermatologinjo dr. Vesno Tlaker; oba imata bogate izkušnje na področju odstranjevanja tetovaž. 29. novembra 2022 sem opravil intervju s profesorjem Danielom Danilom Horvatom, ki ima sam izkušnje s tetovažami in njihovim vplivom na iskanje

zaposlitve. Ponujena pa je bila tudi priložnost opraviti intervju s tetovatorjem Blažem Gradinskim, ki si je kljub zelo natrpanemu urniku 16. februarja 2023 vzel čas za moja vprašanja in mi omogočil, da sem tudi v živo videl proces tetoviranja. Intervjuji so bili strukturirani z vnaprej pripravljenimi vprašanji, ki so bila sestavljena na podlagi strokovne literature in mojih lastnih izkušenj.

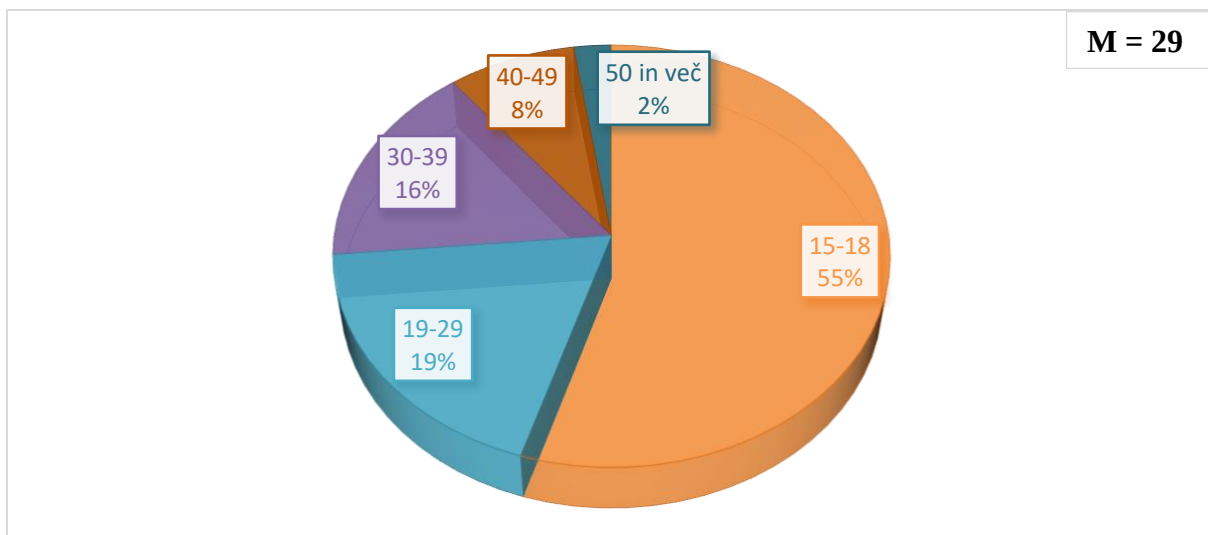
2.3 REZULTATI

2.3.1 REZULTATI ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

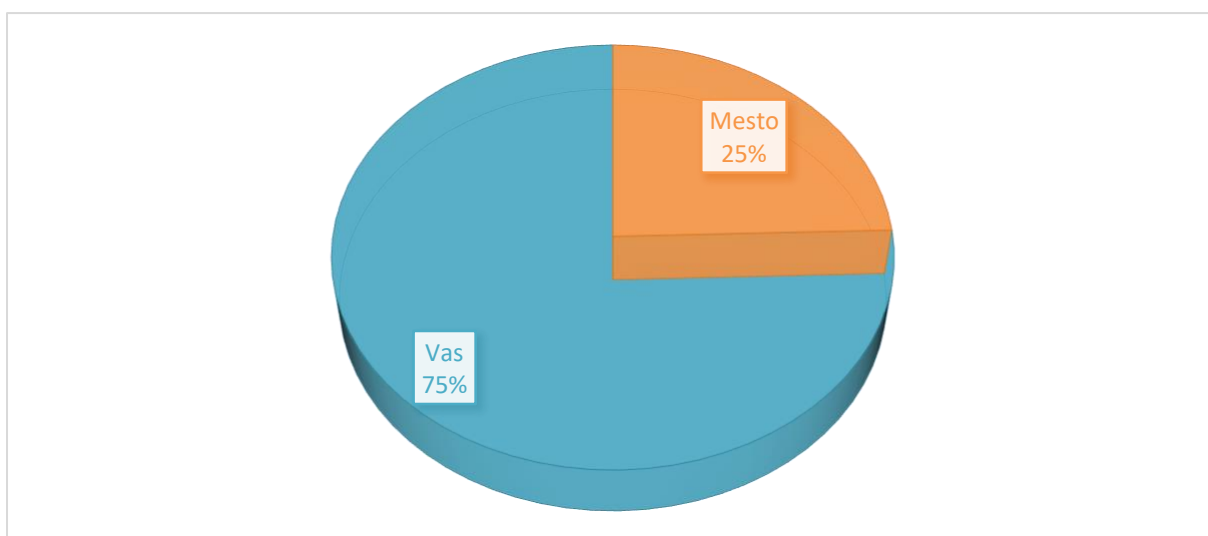
Grafikon 1. Spol anketirancev.

Grafikon 1 kaže, da je večina, tj. 76 %, anketirancev ženskega spola. Preostalih 24 % anketirancev je bilo moškega spola. Razlika med številom anketiranih moških in žensk je posledica naključne izbire vzorca, saj sem anketni vprašalnik v elektronski obliki delil na družbenih omrežjih. Sklepam, da so ženske bolj pripravljene odgovarjati na anketna vprašanja, pri čemer verjetno tematika ne vpliva na pripravljenost reševanja ankete.

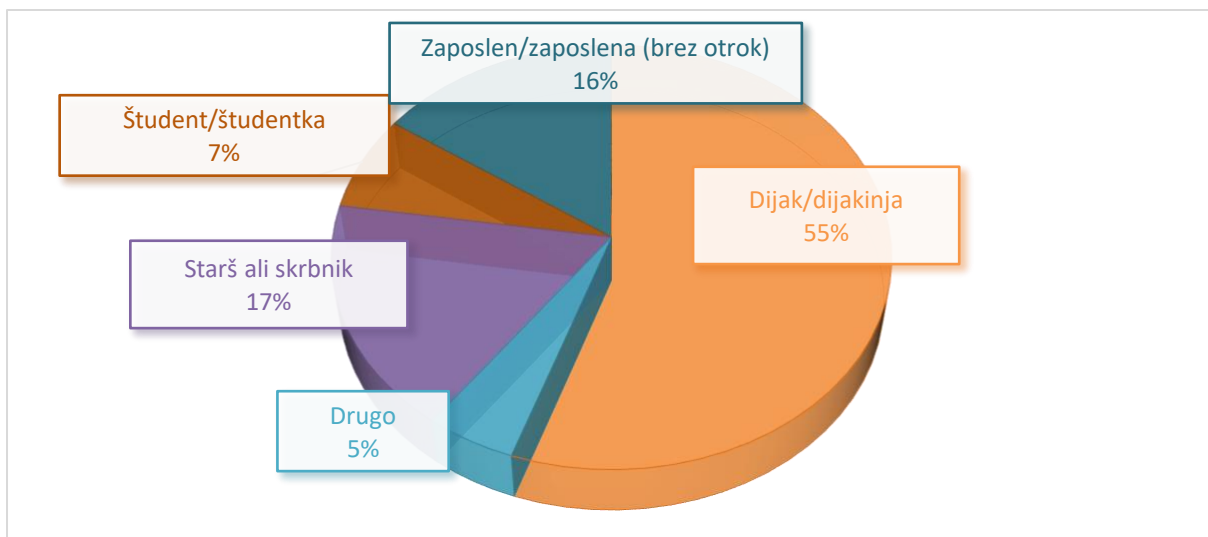
Grafikon 2. Starost anketirancev in izračunano povprečje.

Rezultati (grafikon 2) kažejo, da je bilo največ, in sicer 55 % anketirancev, starih med 15 in 18 let. V tej starostni skupini so dijaki (mladostniki), ki so izpolnili anketo. Preostali anketiranci so bili stari med 19 in 70 let.

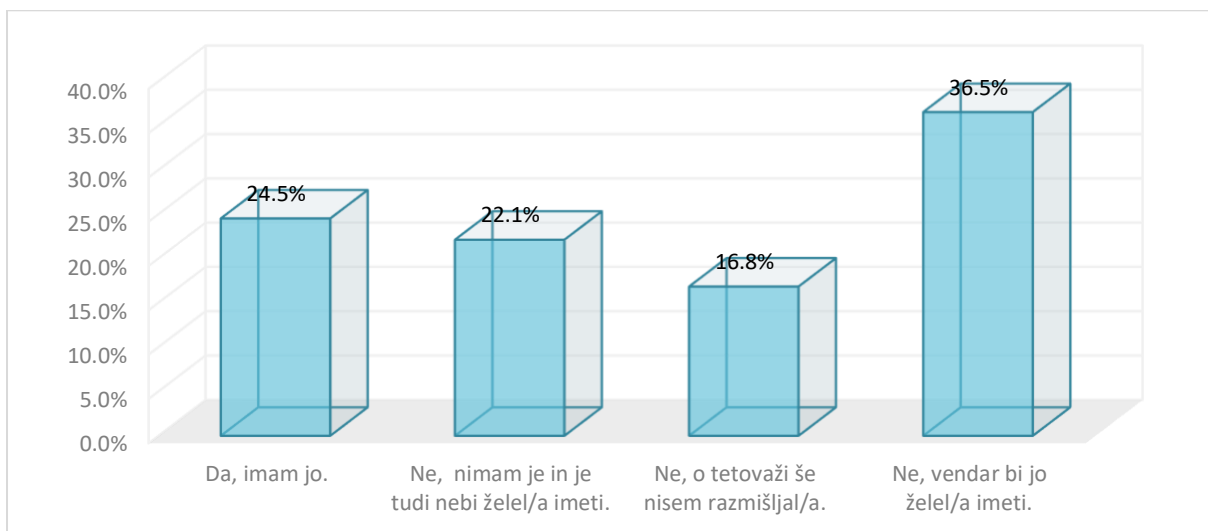
Grafikon 3. Kraj bivanja anketirancev.

Iz grafikona 3 je razvidno, da je tri četrtine anketiranih doma na vasi, preostanek (25 %) pa jih živi v mestu. Tako razmerje je bilo pričakovano, saj že velik del dijakov naše šole prihaja s podeželja.

Grafikon 4. Status anketirancev.

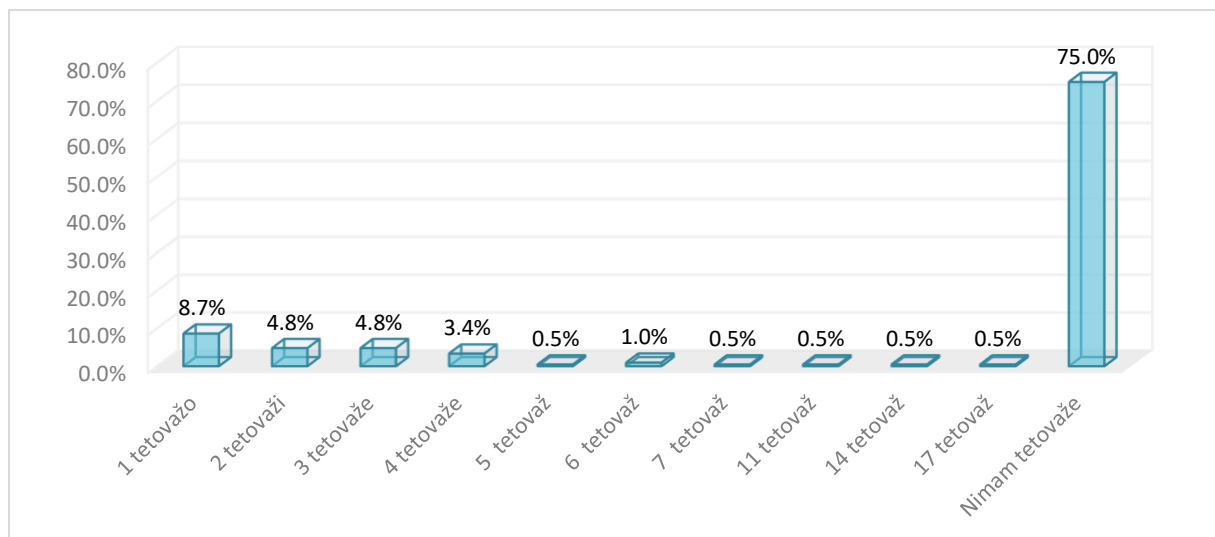
Rezultati na grafikonu 4 kažejo, da je 55 % anketiranih dijakov oz. dijakinj, 17 % staršev ali skrbnikov, 16 % jih je zaposlenih, vendar brez otrok in 7 % študentov oz. študentk. Preostali (5 %) so pod drugo zapisali, da so v zakonski oz. izven zakonski zvezi, vendar brez otrok ali da trenutno niso v zvezi in nimajo otrok, nekaj se jih glede statusa ni opredelilo.

Grafikon 5. Odgovori anketirancev na vprašanje ali imajo tetovažo.

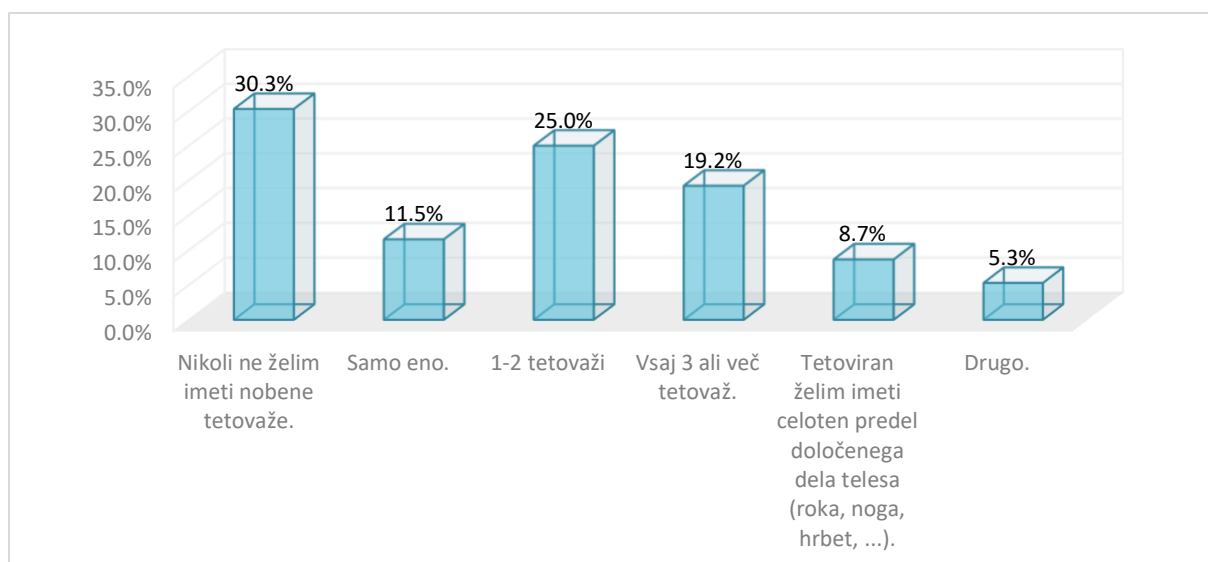
Na zgoraj navedeno vprašanje je, kot kaže grafikon 5, največ posameznikov (36,5 %) odgovorilo, da tetovaže nimajo, vendar bi si jo želeli imeti, kar sem že iz osebnih izkušenj

pričakoval. Zanimivo je, da četrtna anketiranih tetovažo že ima. Ugotovil sem, da je od tega tri četrtine anketiranih starejših od 18 let; četrtna je mladostnikov starih med 15 in 18 let. Dobra petina (22,1 %) tetovaže nima in je prav tako ne želi imeti. Preostalih 16,8 % vprašanih tetovaže nima in o tetovaži še sploh ni razmišlja. Izpostavil bi še, da je dobrih 60 % anketiranih povezanih na način, da jo že imajo oz. si jo želijo imeti.

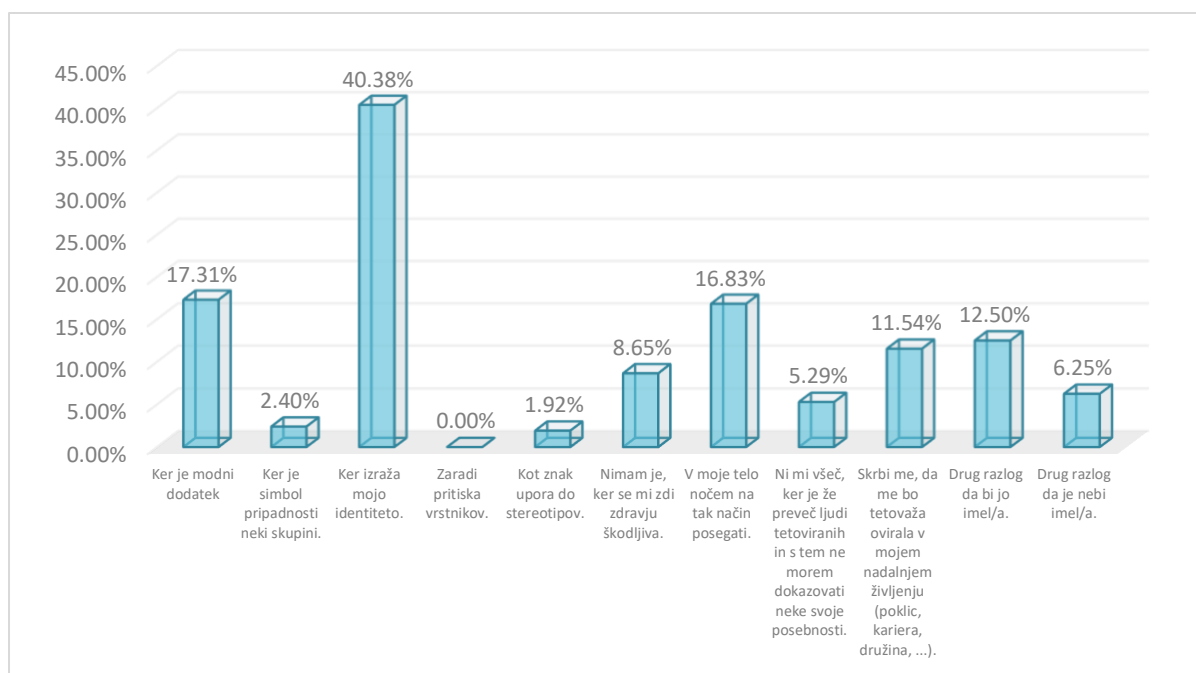
Grafikon 6. Odgovori anketirancev na vprašanje koliko tetovaž imajo.

Rezultati (grafikon 6) kažejo, da tri četrtine anketirancev tetovaže nima, kar se ujema z grafikonom 5. Od preostanka, ki pa tetovaže imajo, jih ima največ (8,7 %) eno tetovažo, enak odstotek, in sicer 4,8 %, jih ima 2 oz. 3 tetovaže. Preostanek anketirancev ima med 4 in 17 tetovaž. Kot zanimivost bi izpostavil, da imajo v povprečju tetovirani anketiranci 3 tetovaže.

Grafikon 7. Odgovori anketirancev na vprašanje koliko tetovaž želijo imeti.

Pri tem grafikonu bi posebej izpostavil, da se je zgolj tretjina anketirancev opredelila, da tetovaže na svojem telesu ne bi nikoli imeli. Preostali so največkrat odgovorili da bi imeli 1–2 tetovaži (25,0 %) oz. 3 tetovaže ali več (19,2 %). Zanimiv se mi zdi podatek, da slabih 10 % anketirancev želi imeti tetoviran celoten predel določenega dela telesa, torej roke, noge, hrbet ... Nekateri anketiranci (drugo – 5,3 %) pa so pri tem vprašanju odgovorili, da se željeno število tetovaž s časom spreminja ter da še vedno razmišljajo o tem, koliko tetovaž bi dejansko imeli. Izpostavil bi še, da je odstotek anketiranih, ki tetovaže nimajo in si je ne želijo imeti nekoliko višji pri tem vprašanju, kot je bil pri vprašanju prikazanem na grafikonu 5. Možno je, da anketiranci vprašanja niso razumeli ali pa so si tekom reševanja ankete glede tetovaž premislili.

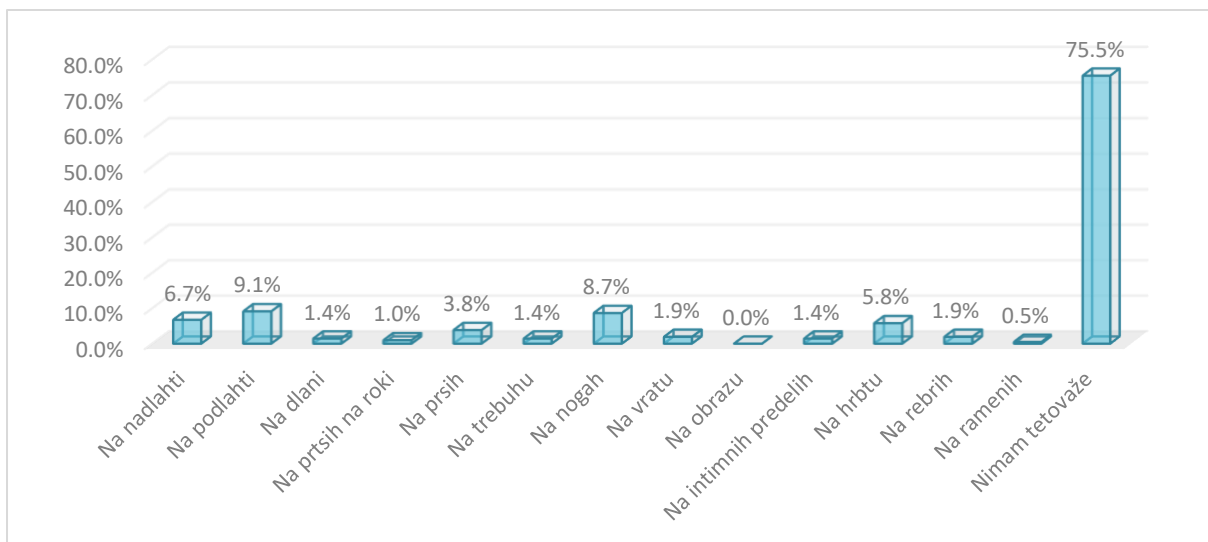

Grafikon 8. Odgovori anketirancev na vprašanje zakaj imajo oz. si želijo imeti tetovažo ali zakaj je nočejo?

Pri tem grafikonu bi izpostavil, da noben anketiranec ne želi imeti tetovaže zaradi pritiska vrstnikov, kar me osebno veseli, saj naj bi bile tetovaže, vsaj po mojem mnenju, nekaj kar izraža našo osebnost. Čeprav lahko izkazujejo tudi pripadnost družbeni skupini, se mi ne zdi prav, da bi tetovaže vrstniki oz. pripadniki iste družbene skupine vsiljevali drugim, ki jih ne želijo imeti.

Najpogostejše je bil v skupini anketirancev izbran odgovor, da želijo imeti tetovažo, saj z njo izkazujejo osebno identiteto (okoli 40 %), okoli 17 % anketirancev pa želi tetovažo, ker bi jim služile kot modni dodatek; v večji meri so ta odgovor izbrale anketiranke ženskega spola. V polje drugo pa so poleg teh razlogov napisali, da si tetovaže želijo, ker se jim zdijo »cool«, kot znak upora do predsodkov, ker ima zanje nek globlji pomen idr.

Na drugi strani so najpogostejši razlogi, da tetovaže ne bi imeli, naslednji: v svoje telo ne želijo posegati s tetovažami, skrb, da jih bo tetovaža ovirala pri vsakdanjem življenju. Zapisali so še, da se ne počutijo dovolj zreli, da bi se za tetovažo odločili, ker se jim zdi neprimerna v današnji družbi ter da jim ni všeč izgled tetovaž.

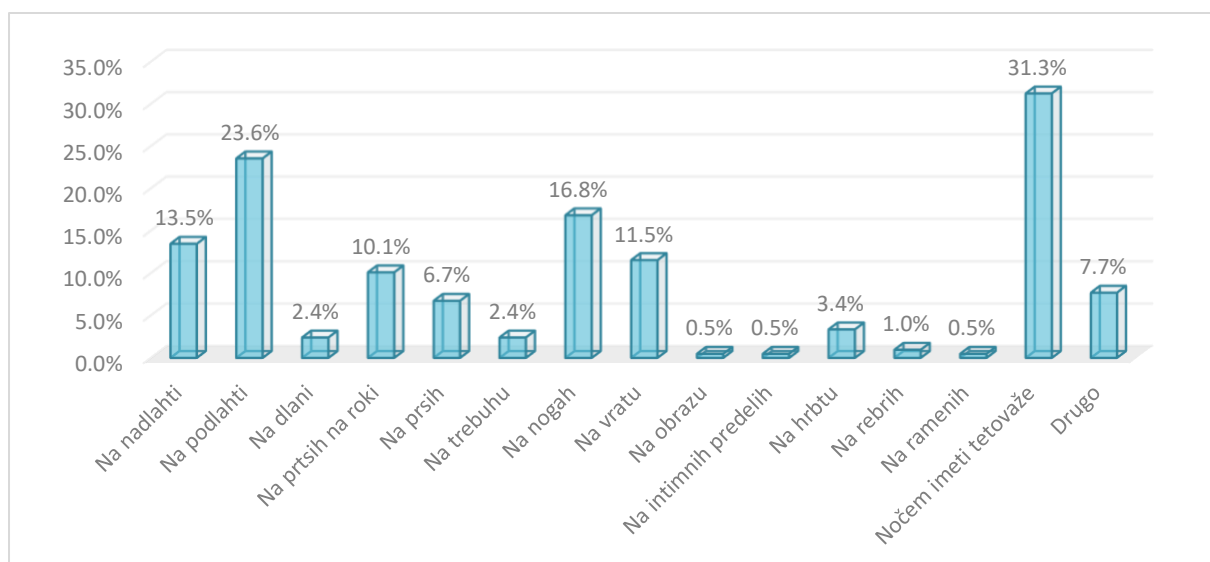

Grafikon 9. Odgovori anketirancev na vprašanje kje imajo tetovažo.

Anketiranci so pri tem vprašanju najpogosteje odgovorili, da imajo tetovaže na podlahti (9,1 %), nogah (8,7 %), nadlahti (6,7 %) in hrbtu (5,8 %), torej na mestih, na katerih običajno vidimo tetovaže.

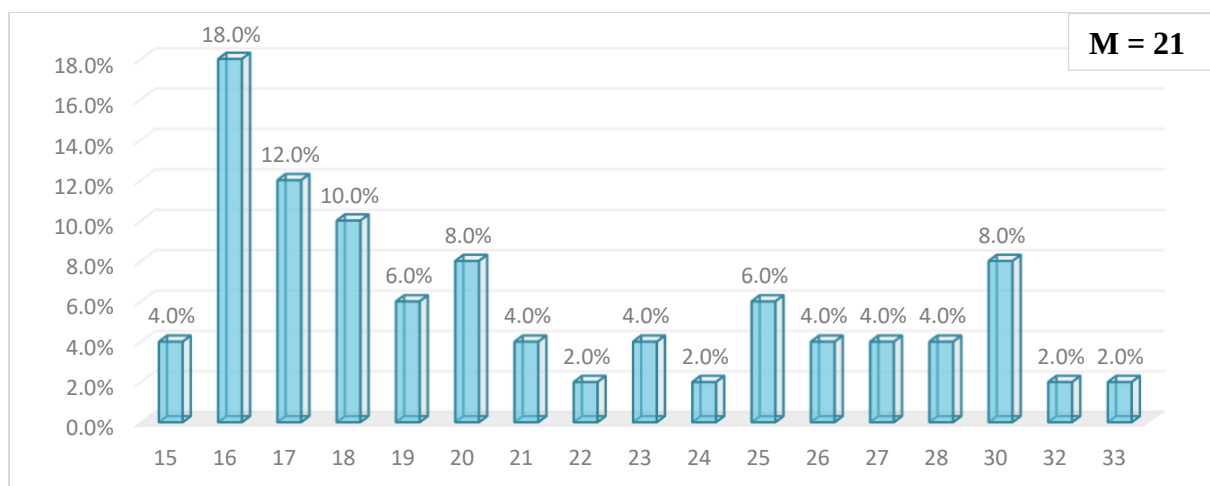

Slika 12: Različna mesta kjer se ljudje tetovirajo. (Dostop: <https://www.shape.com>, 1. 3. 2023)

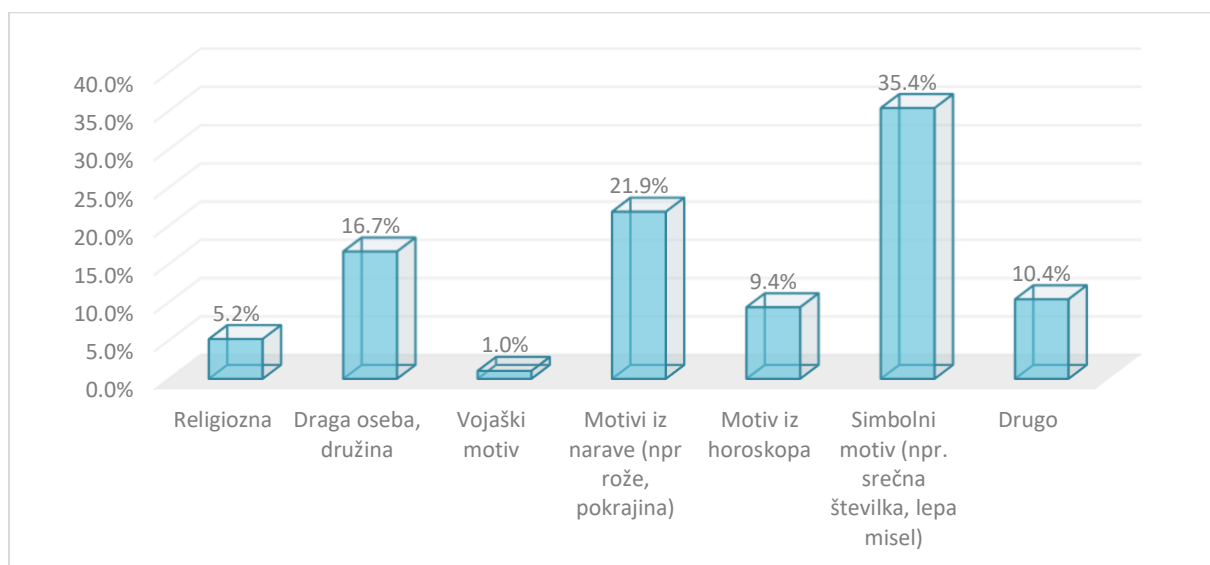
Grafikon 10. Odgovori anketirancev na vprašanje kje želijo imeti tetovažo.

Podobno kot pri prejšnjem grafikonu so tokrat na vprašanje, kje si anketiranci želijo imeti tetovažo, odgovorili, da si tetovaže želijo na podlahti (23,6 %), nogah (16,8 %) in nadlahti (13,5 %). Nekoliko pa me je presenetilo, da si okoli 11 % anketirancev želi tetovaže na vratu ter okoli 10 % na prstih na rokah, zgolj 3,4 % pa si jih želi na hrbtu.

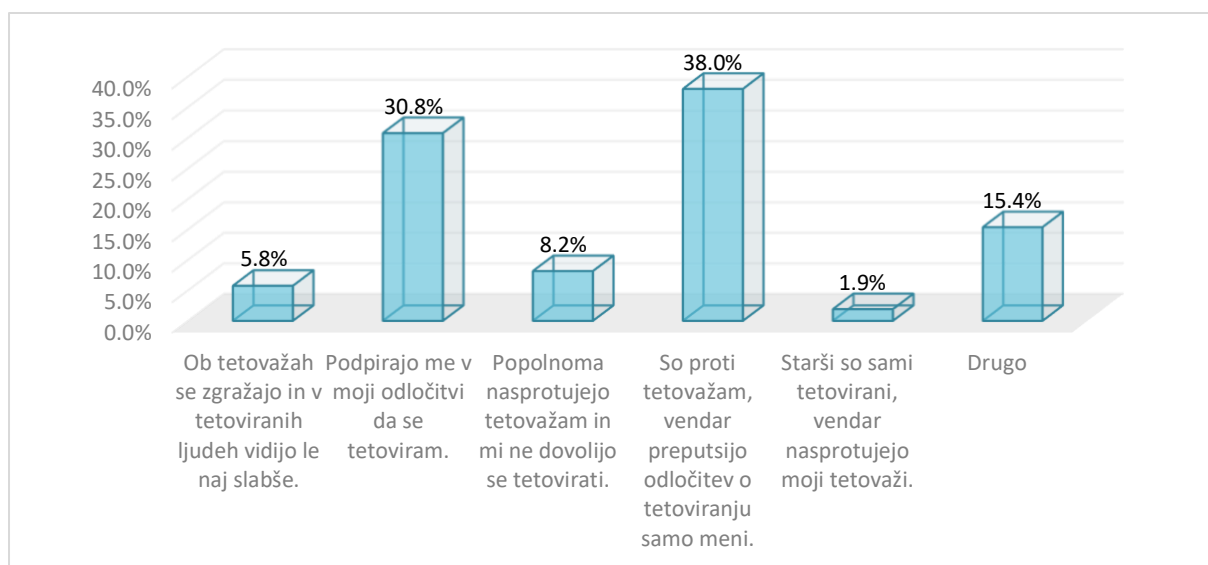
Grafikon 11. Odgovori anketirancev na vprašanje, koliko so bili stari, ko so se odločili za prvo tetovažo in izračunano povprečje.

Rezultati prikazani na grafikonu 11, so me presenetili, saj je največ, 18% anketirancev bilo starih 16 let, ko so se odločili za prvo tetovažo, kar pomeni, da so pri tej starosti potrebovali soglasje staršev. Možno je sicer, da so se tetovirali »na črno,« kar pa se mi zdi izredno nevarno. Pričakoval sem, da bi se večji del anketirancev za tetovažo odločil kasneje, okoli 25. leta starosti, saj se običajno takrat mladi zaposlijo, postanejo ekonomski samostojni in neodvisni ter si lahko sami privoščijo tetovažo, pa tudi odgovornost pri odraslih je večja.

Grafikon 12. Odgovori anketirancev na vprašanje, kakšna je vsebina njihove oz. njihovih tetovaž.

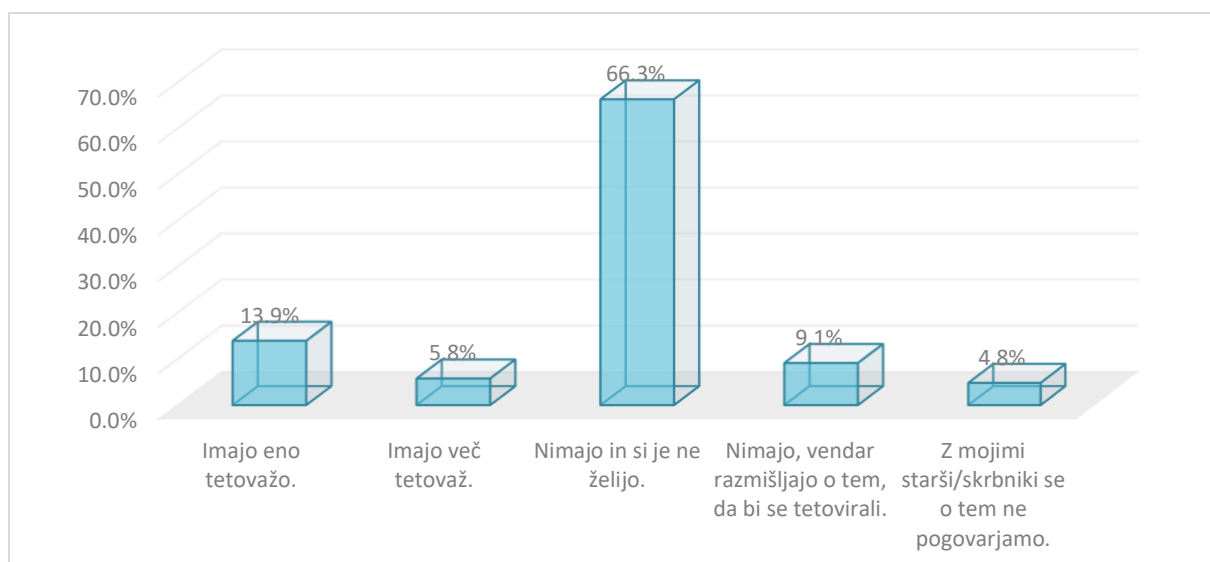
Grafikon 12 prikazuje odgovore anketirancev na vprašanje, kakšna je vsebina njihove oz. njihovih tetovaž. Pričakovano je bil najpogostejši motiv tetovaž simbolni, torej srečna številka, lepa misel, ipd. Pogosto je motiv tetovaž tudi motiv iz narave in ljuba oseba oz. družina. Kot drugo pa so še navedli motive, kot so spomini na razne trenutke v življenju, hišni ljubljenci, motivi iz književnosti in horoskopa.

Grafikon 13. Odgovori anketirancev na vprašanje, kakšen je odnos njihovih staršev oz. skrbnikov do tetovaž.

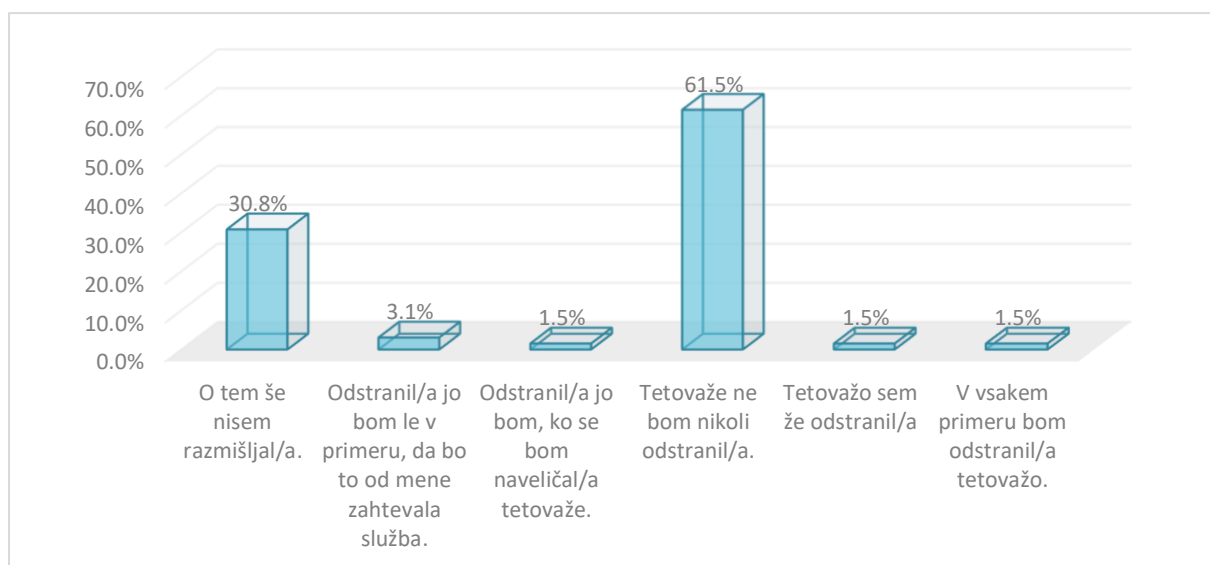
Iz grafikona 13 je razvidno, da je 38 % anketirancev, katerih je bila približno polovica dijakov, odgovorilo, da so njihovi starši proti tetovažam, ampak prepuščajo odločitev o tetoviranju njim samim. Okoli 30,8 % anketirancev je odgovorilo, da jih starši podpirajo v odločitvi, da se tetovirajo. Ta dva podatka sta me nekoliko presenetila, saj nisem pričakoval, da bo skupaj več kot polovica anketirancev odgovorila, da starši, kljub svoji nenaklonjenosti, prepuščajo posameznikom prosto odločitev ali pa jih celo podpirajo pri odločitvi, da se tetovirajo. V vzorcu je prisoten tudi delež anketirancev, ki pravijo, da se njihovi starši nad tetovažami zgražajo (5,8 %) ali nasprotujejo tetovažam in tetoviranja ne odobravajo (8,2 %). Okoli 15 % anketirancev je glede odnosa staršev pod razdelkom drugo v večji meri napisalo, da so starši glede tetovaž in tetoviranja neopredeljeni ali da ne podpirajo tetovaž pri mladoletnih osebah.

Kot zanimivost bi izpostavil še, da je anketa vključevala odrasle anketirance, ki so tudi sami že starši in so pod drugo napisali, da sami svojemu otroku, če bi se odločil za tetoviranje, ne bi nasprotovali.

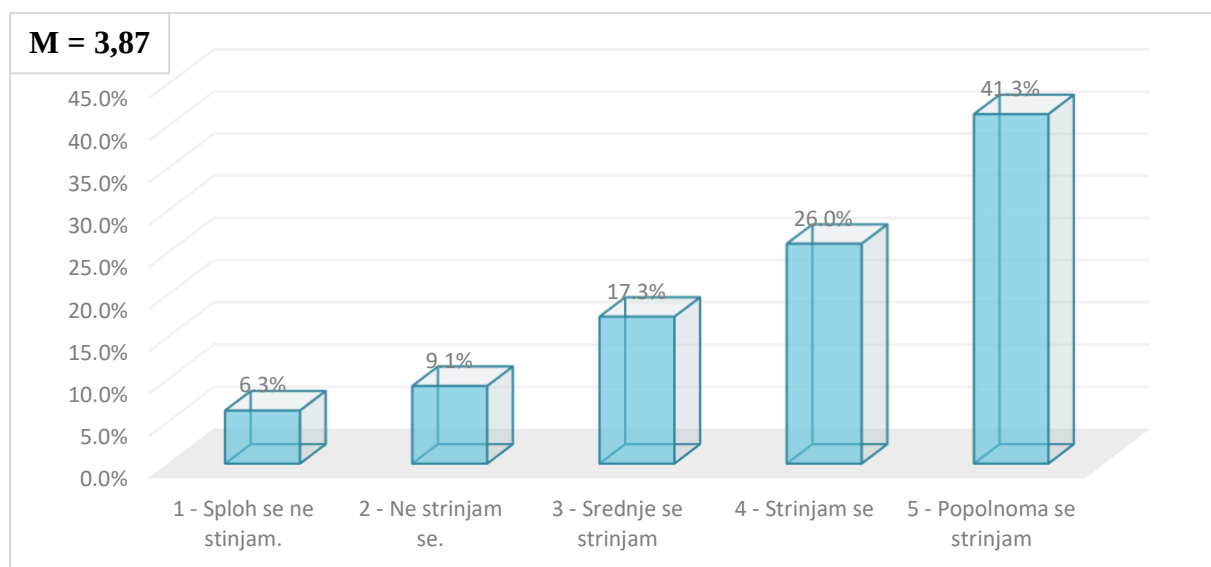
Grafikon 14. Odgovori anketirancev na vprašanje, ali imajo njihovi starši ali skrbniki tetovažo.

Na podlagi rezultatov (grafikon 14) je razvidno, da prevladuje odgovor, da starši anketirancev tetovaž nimajo in si jih tudi ne želijo (66,3 %). Okoli 14 % staršev tetovaže ima; okoli 10 % jih nima, vendar razmišljajo o tem, da bi se tetovirali.

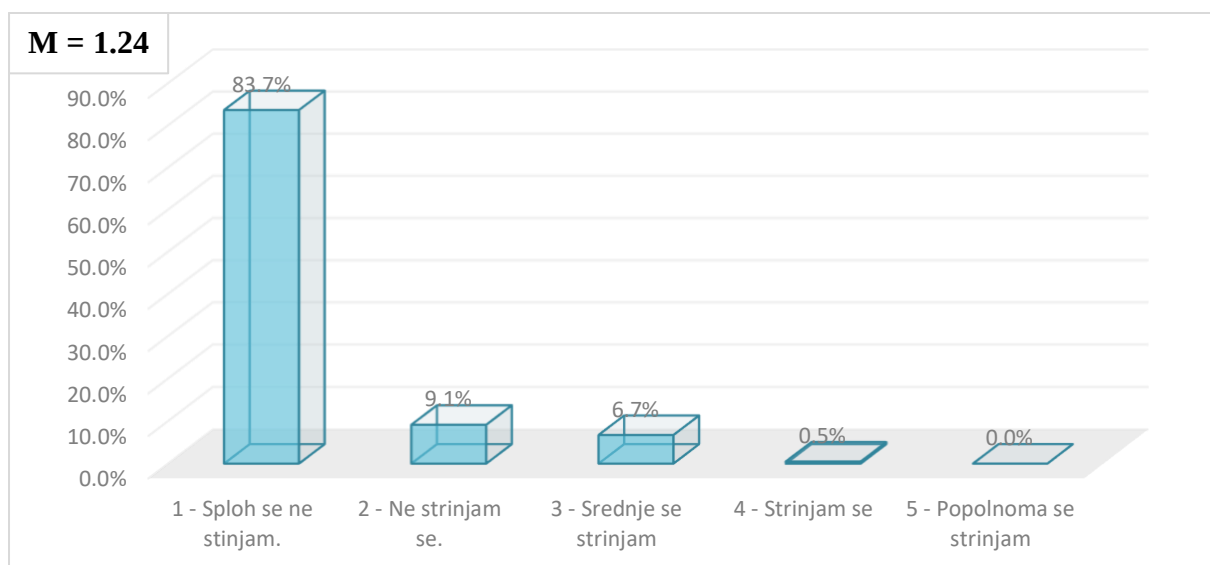
Grafikon 15. Odgovori anketirancev na vprašanje ali razmišljajo o odstranitvi tetovaž.

Grafikon 15 kaže, da si okoli dve tretjini anketirancev tetovaže ne bi nikoli odstranilo (od tega dve petini mladostnikov). Ta rezultat sem do neke mere pričakoval, saj iz izkušenj ljudje tetovaže odstranjujejo le redko, običajno so to nepremišljene ali ponesrečene tetovaže ali tetovaže, s katerimi se posameznik več ne identificira. Okoli tretjina anketirancev o odstranjevanju tetovaže še ni razmišljala.

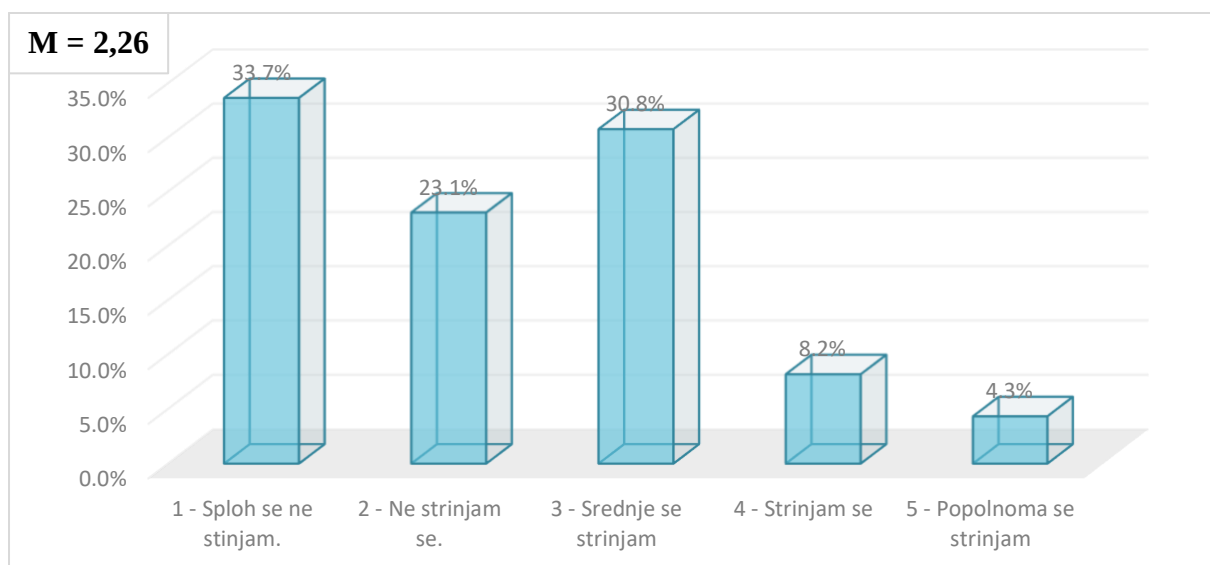
Grafikon 16. Ocene anketirancev na trditev: »Tetovaže so del posameznikove identitete,« in izračunano povprečje.

Rezultati (grafikon 16) kažejo, da se je večji del anketirancev s trditvijo, da so tetovaže del posameznikove identitete, strinjalo oz. popolnoma strinjalo (skupaj okoli 67 %). Okoli 17 % anketirancev se je s to trditvijo srednje strinjalo. Izračunano povprečje (M) pri tej trditvi znaša 3,87.

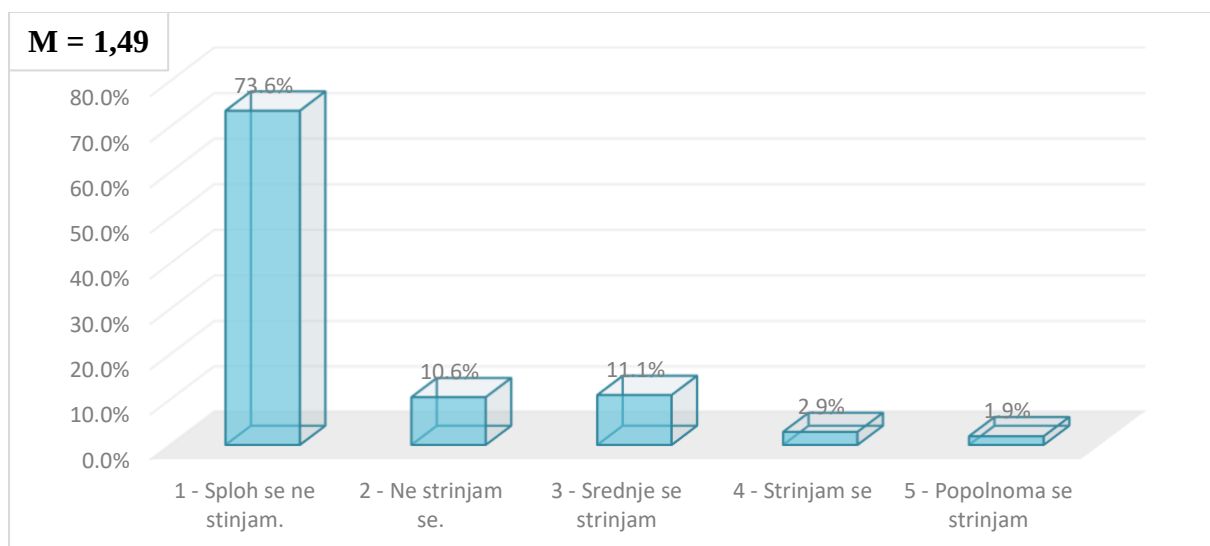
Grafikon 17. Ocene anketirancev glede trditve, da so ljudje s tetovažami nagnjeni k alkoholizmu in izračunano povprečje.

Iz grafikona 17 je razvidno, da je pri tej trditvi večina anketirancev izbrala trditvi 1 in 2 – sploh se ne strinjam oz. ne strinjam se (92,8 %). To potrjuje tudi povprečna ocena, ki je pri tej trditvi 1,24. Tega rezultata nisem pričakoval. Sodeč po raziskavah, ki sem jih izpostavil v teoretičnem uvodu, so namreč mladi, ki so tetovirani, nagnjeni k odklonskemu vedenju, med drugim tudi alkoholizmu; poleg tega so v družbi sodeč po raznih raziskavah prisotni tudi razni stereotipi in stigme vezani na tetovaže.

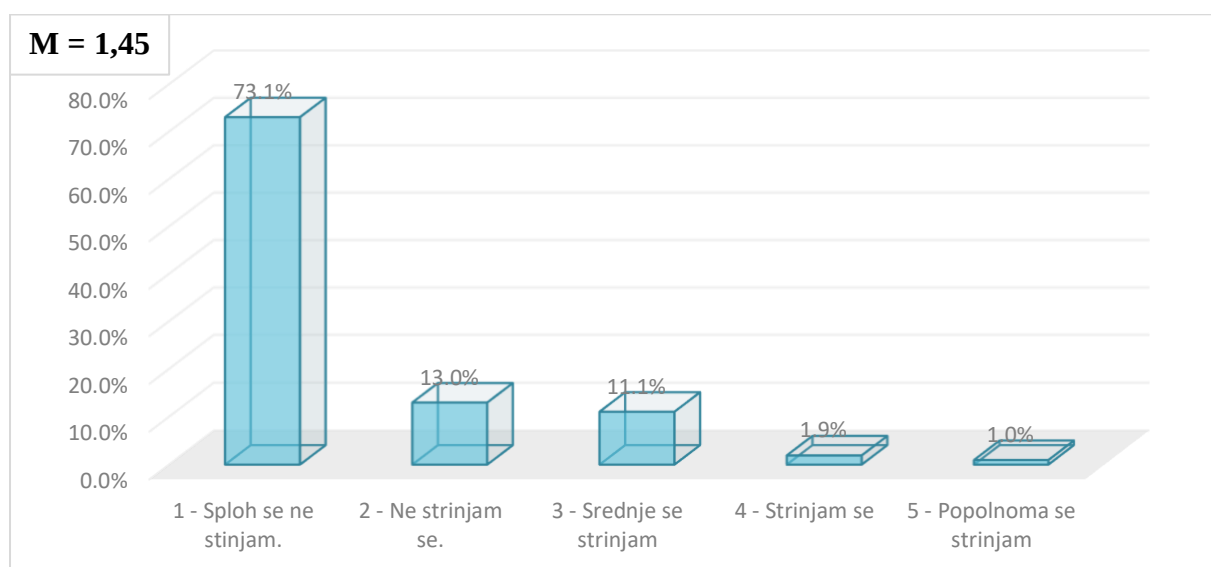
Grafikon 18. Ocene anketirancev v zvezi s trditvijo, da so tetovaže statusni simbol in izračunano povprečje.

Pri tej trditvi (grafikon 18) so rezultati nekoliko razdeljeni. Dobra polovica (56,8 %) anketirancev ocenjuje, da tetovaže niso statusni simbol in se s to trditvijo ne strinja oz. sploh ne strinja. Okoli 30 % anketirancev se s trditvijo srednje strinja.

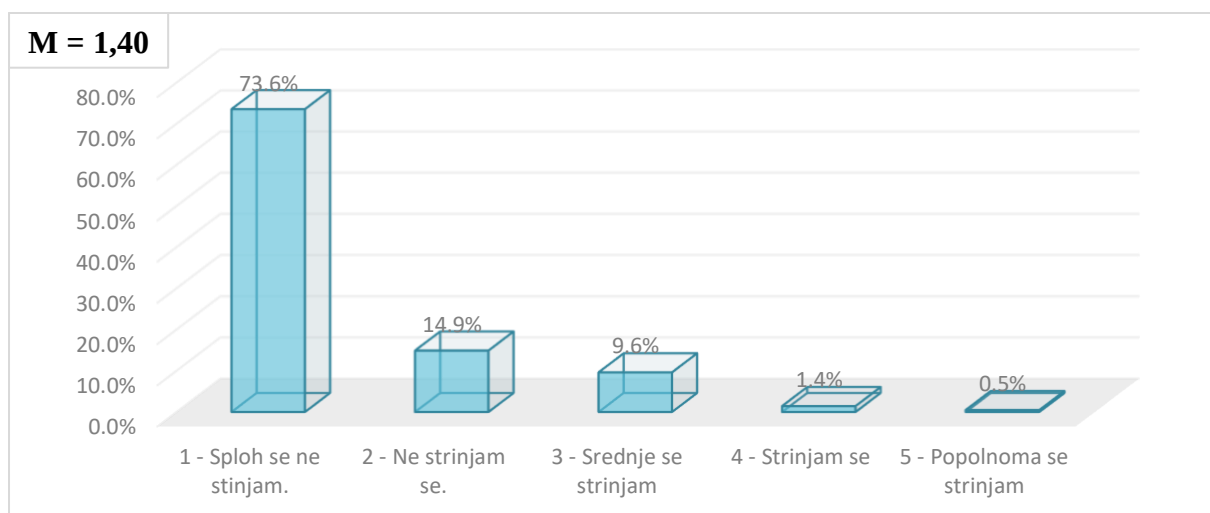
Grafikon 19. Ocene anketirancev pri trditvi, da tetovaže niso primerne za nekoga z visoko izobrazbo in izračunano povprečje.

Večina anketirancev (okoli 84,2 %) se s to trditvijo ne strinja oz. se sploh ne strinja. Tudi pri tej trditvi sem bil nekoliko presenečen nad rezultatom. Skozi analizo literature sem naletel na raziskavo, ki je prišla do zaključkov, da so stereotipi v zvezi s tetovažami prisotni pri izobraženi mladi generaciji. Iz tega lahko sklepamo, da če tetovažam pripisujejo stigme, morda tudi menijo, da za izobražence te niso primerne. Vendar sodeč po rezultatih (grafikon 19) v tem primeru to ne drži.

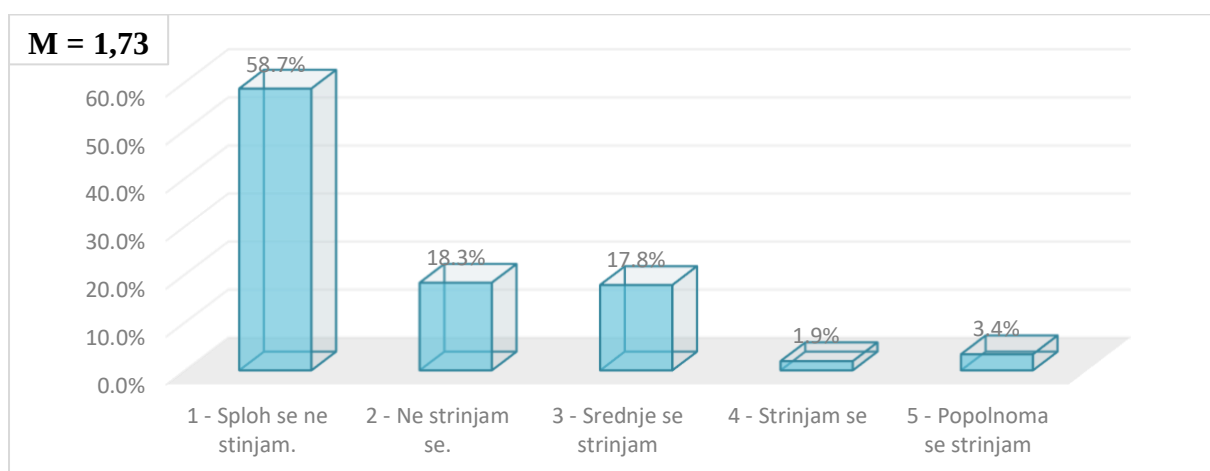
Grafikon 20. Ocene anketirancev glede trditve, da so ljudje s tetovažami pogostejše nasilni in izračunano povprečje.

Pri tej trditvi je ponovno večina anketirancev (86,1 %) izbrala oceni 1 in 2, torej se s to trditvijo ne strinjajo oz. sploh ne strinjajo. Povprečna ocena pri tej trditvi znaša 1,45. Tudi ta rezultat nekoliko nasprotuje prej omenjenim raziskavam, saj je tudi nasilje eden od stereotipov, ki je običajno povezan s tetovažami.

Grafikon 21. Ocene anketirancev na trditev, da so ljudje s tetovažami nagnjeni k zlorabi nedovoljenih substanc in izračunano povprečje.

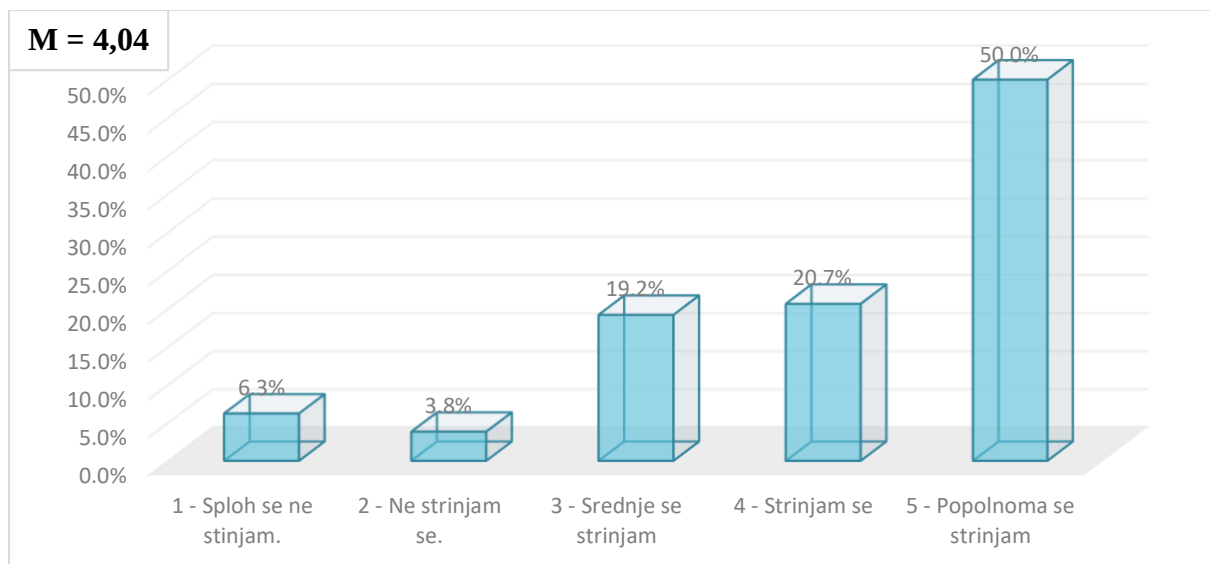
Pri tej trditvi sta bili najpogostejše izbrani trditvi 1 – Sploh se ne strinjam in 2 – Ne strinjam se. Tudi pri tej trditvi se rezultati ne ujemajo s teoretičnimi izhodišči. Raziskava iz leta 2010 namreč pripisuje ljudem s tetovažami tudi večjo nagnjenost k zlorabi nedovoljenih substanc.

Grafikon 22. Ocene anketirancev pri trditvi, da so stigme do tetovaž opravičene in izračunano povprečje.

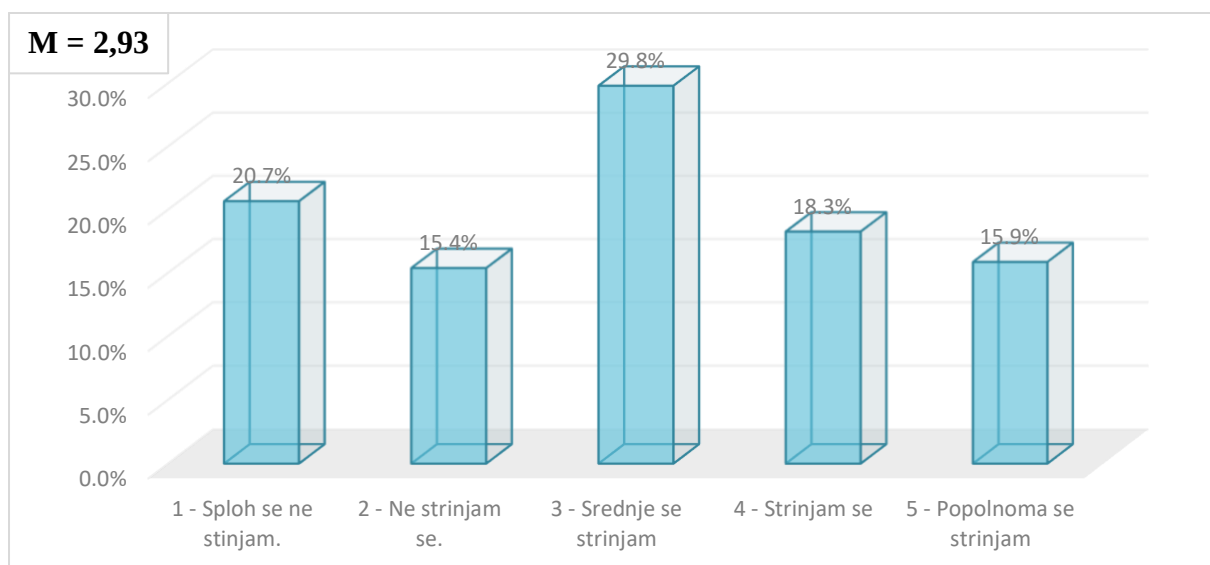
Rezultati pri grafikonu 22 kažejo, da je 77 % anketirancev to trditev ocenilo z 1 in 2, kar pomeni da se s trditvijo ne strinjajo oz. sploh ne strinjajo. Slaba petina (17,8 %) anketirancev se s to

trditvijo srednje strinja. Rezultati so me pozitivno presenetili, saj to kaže, da tako mladi kot odrasli menijo, da so stigme, vezane na tetovaže, neupravičene, kar lahko razumemo kot večjo strpnost in dojemljivost družbe.

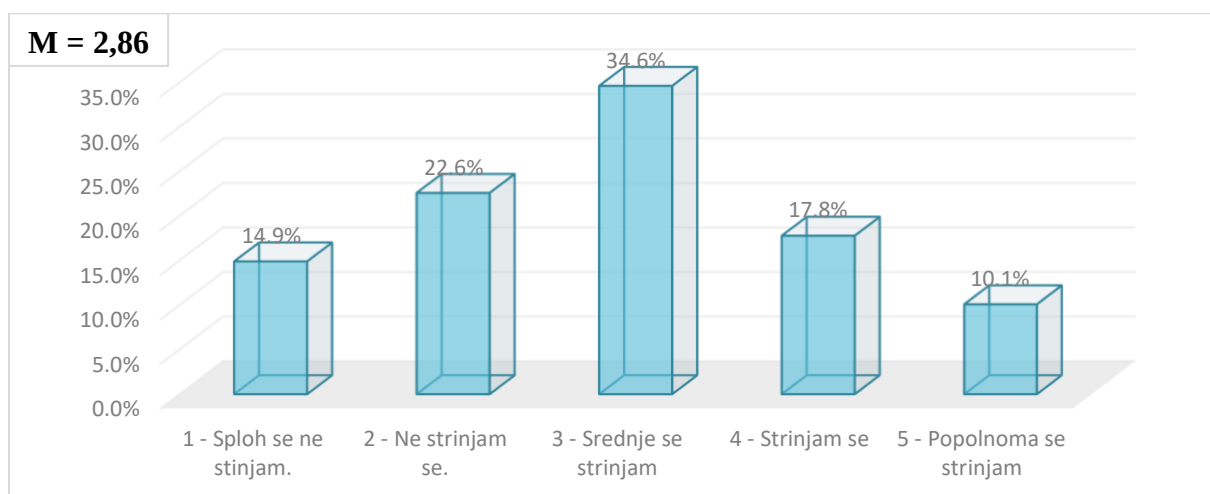
Grafikon 23. Ocene anketirancev na trditev, da bi, če bi bili v vlogi delodajalca, zaposlili osebo s tetovažami.

Iz grafikona 23 je razvidno, da se s trditvijo strinja oz. popolnoma strinja 70,7 anketirancev, srednje se s trditvijo strinja 19,2 % anketirancev. Povprečje pri trditvi znaša 4,04. Rezultati te trditve so me pozitivno presenetili predvsem zato, ker je polovica vzorca anketirancev predstavljala dijake, ki bodo v prihodnosti lahko v poziciji, ko se bodo kot delodajalec srečali s tetoviranimi iskalci zaposlitve. Dejstvo, da se okoli 70 % anketirancev strinja s trditvijo, da bi zaposlili osebo s tetovažami, kaže na možnost, da v prihodnosti tetovaže več ne bodo predstavljale večje ovire pri iskanju zaposlitve.

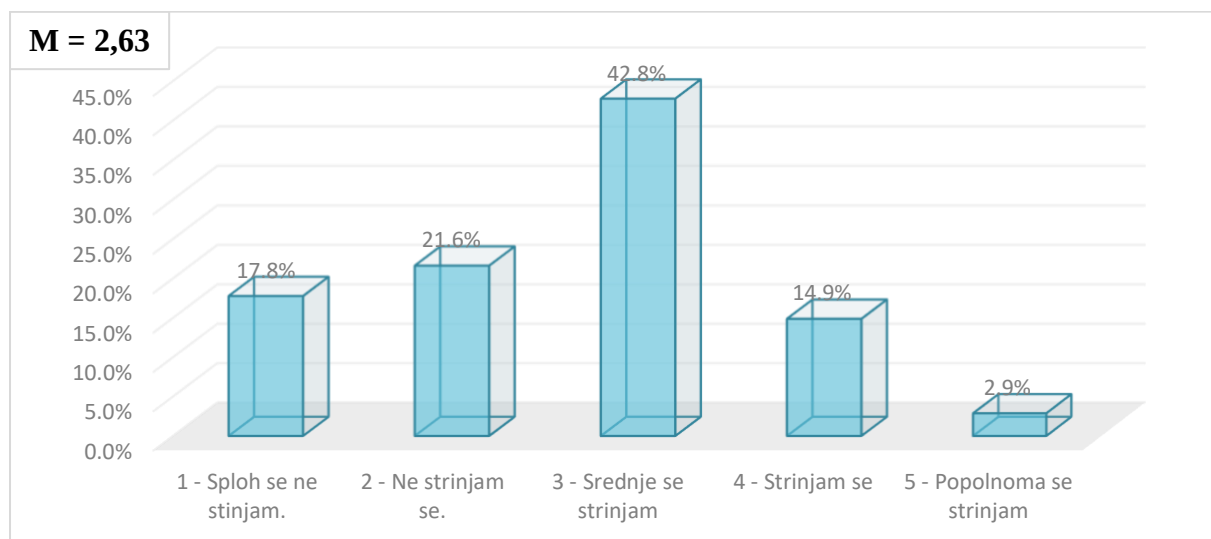
Grafikon 24. Ocene anketirancev v zvezi s trditvijo, da sprejemajo tetovaže, vendar le z določeno vsebino in izračunano povprečje.

Rezultati pri trditvi prikazani na grafikonu 24 so nekoliko razpršeni. Največ jih je izbiralo oceni 1 in 2 (skupaj 36,1 %), sledita oceni 4 in 5 (skupaj 34,2 %) in ocena 3 (29,8 %). Taka razpršenost odgovorov se kaže tudi v povprečju, ki se nagiba k oceni 3 ($M = 2,93$). Iz teh rezultatov torej ne moramo z gotovostjo sklepati, da ljudje nekatere motive tetovaž sprejemajo bolj kot druge.

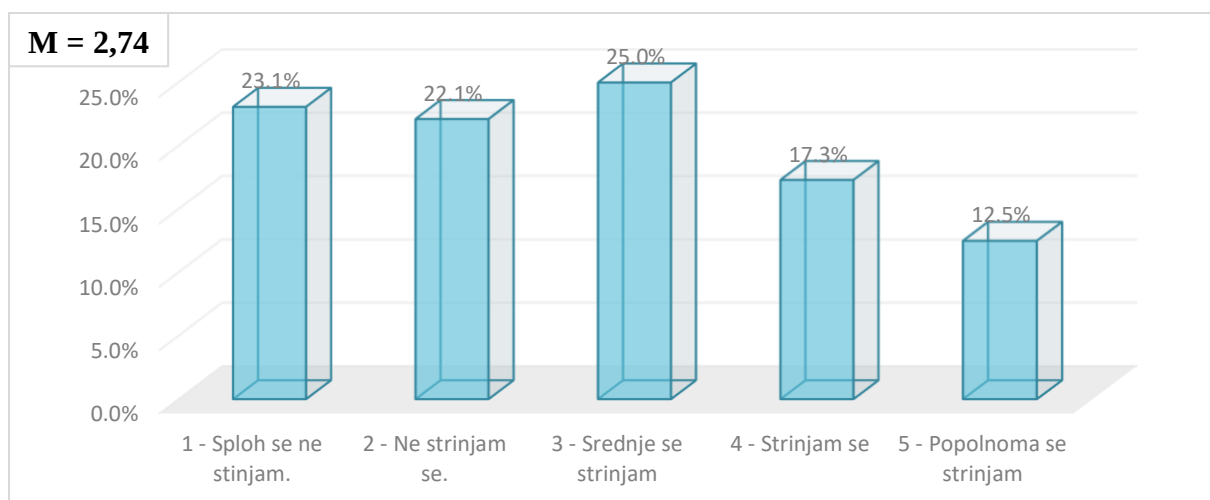
Grafikon 25. Ocene anketirancev glede trditve, da ko se ljudje odločajo za tetovaže, razmišljajo o morebitnih negativnih posledicah in stigmah in izračunano povprečje.

Tudi pri trditvi prikazani na grafikonu 25 so ocene precej razpršene. Kljub temu lahko razberemo, da nekoliko prevladuje ocena 3, kar pomeni, da se anketiranci s trditvijo srednje strinjajo.

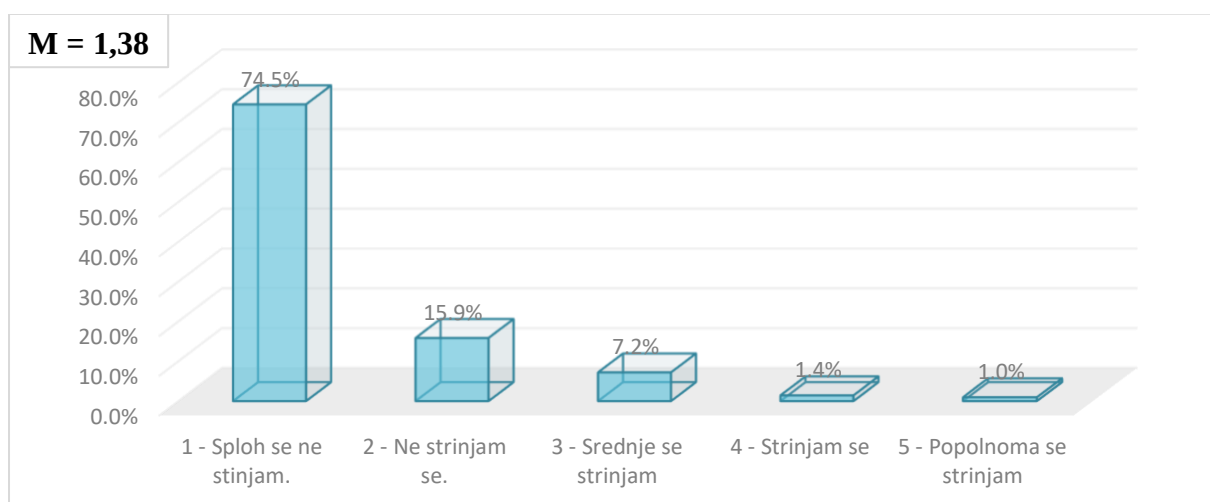
Grafikon 26. Ocene anketirancev pri trditvi, da se ljudje nad tetoviranimi ljudmi zgražajo in izračunano povprečje.

Iz grafikona 26 je razvidno, da izraziteje izstopa ocena 3, ki jo je izbralo okoli 43 % anketirancev. Tudi povprečje pri tej trditvi se nagiba k oceni 3. To lahko pomeni tudi, da se ljudje glede te trditve niso želeli opredeliti oz. mogoče o tem sploh ne razmišljajo ali ne poznajo dovolj primerov, ko bi se posamezniki zgražali nad tetovažami oz. tetoviranimi ljudmi.

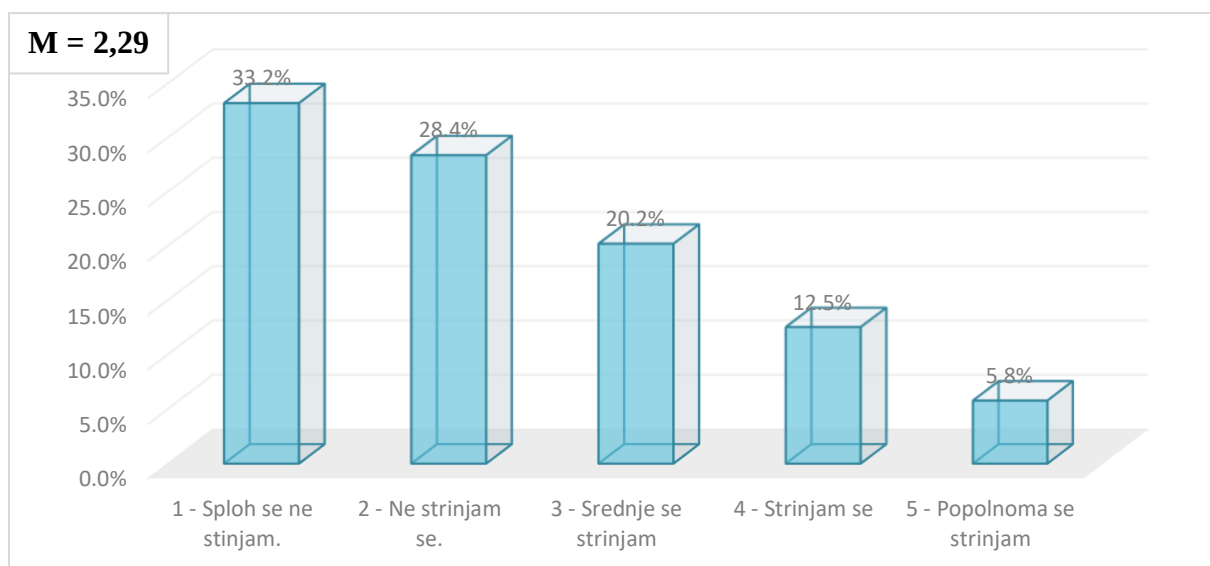
Grafikon 27. Ocene anketirancev pri trditvi, jih pri tetovažah najbolj skrbi, da lahko vplivajo na možnost zaposlitve in izračunano povprečje.

Rezultati (grafikon 27) so dokaj enakomerno porazdeljeni, predvsem med ocenami 1 in 3. Slaba polovica (45,2 %) anketirancev se s to trditvijo ne strinja oz. se sploh ne strinja. Srednje se s trditvijo strinja natanko četrtnina anketiranih, strinja oz. popolnoma strinja pa se preostali delež, slaba tretjina anketirancev (29,8 %). Torej je v našem okolju še vedno, vsaj do neke mere, prisotna skrb, da tetovaža ovira posameznika pri iskanju zaposlitve.

Grafikon 28. Ocene anketirancev glede trditve, da imajo do drugih tetoviranih predsodke in izračunano povprečje.

Rezultati pri tej trditvi so me ponovno pozitivno presenetili. Večina, okoli 90,4 % anketiranih ocenjuje, da predsodkov do tetoviranih nimajo. To je razvidno tudi iz povprečja, ki se nagiba k oceni 1 – Sploh se ne strinjam. Ti rezultati so popolnoma nasprotni teoretičnim izhodiščem, ki pravijo, da so predsodki do tetovaž v večji meri prisotni.

Grafikon 29. Ocene anketirancev v zvezi s trditvijo, da so tetovaže le modna muha, skozi katero se predvsem mladi skušajo uveljaviti v družbi in izračunano povprečje.

Na podlagi grafikona 29 vidimo, da se s to trditvijo ne strinja okoli dve tretjini anketiranih (61,1 %). Okoli petina anketirancev (20,2 %) se s trditvijo srednje strinja, prav tako petina se s trditvijo strinja oz. popolnoma strinja.

2.3.2 INTERVJUJI IN NJIHOVI REZULTETI

POVZETEK INTERVJUJA Z DERMATOLOGINJO DR. VESNO TLAKER

29. 10. 2022 sem opravil intervju z dr. Vesno Tlaker, dermatologinjo Inštituta za dermatologijo, ki ima, med drugim, bogate, dolgoletne izkušnje na področju odstranjevanja tetovaž. S pomočjo intervjuja sem se seznanil z odstranjevanjem tetovaž, s potekom postopka in tveganji, povezanimi s tetoviranjem in odstranjevanjem tetovaž.

Ljudje običajno odstranjujejo zelo nove ali zelo stare tetovaže. Razlogi za to so različni, motiv ni več popularen, jim ta ni všeč ali pa tetovaža ne izgleda, kot so si zamislili. Nove tetovaže je dosti težje odstraniti, kot stare tetovaže, saj je pri starih potrebnih manj ponovitev. V zadnjih letih se je povečalo povpraševanje po odstranjevanju tetovaž tudi zaradi popularnosti permanentnega make-upa. Največ se še vedno odstranjujejo stare tetovaže z motivi kitajskih pismenk in raznoraznih živali.

Za odstranjevanje se odločajo vsi, od mladih do starejših; razen mladostnikov mlajših od 18 let, saj se ti brez privolitve staršev ne smejo tetovirati. Med spoloma pretirane razlike ni, vendar pri odstranjevanju permanentnega make-upa prevladujejo ženske.

Sama tetovaža se odstranjuje s posebnimi laserji, delujejo na principu fotoakustičnega fenomena, kar pomeni, da imajo zelo kratek pulz, ki traja od nano- do pikosekunde in ta pigment tako močno zatrese, da eksplodira oz. se razbije na manjše koščke, ki jih telo samo odstrani. Postopek je treba večkrat ponoviti, odvisno od količine pigmenta in starosti tetovaže.

Slika 13: Intervju z dr. Vesno Tlaker, dermatologinjo iz Inštituta za dermatologijo. (Vir: osebni arhiv)

POVZETEK INTERVJUJA Z DERMATOLOGOM DR. SANDIJEM LUFTOM

12. 10. 2022 sem opravil intervju z dr. Sandijem Luftom, dermatologom iz Derma centra Rogaška in Maribor, ki se je v preteklosti ukvarjal z odstranjevanjem tetovaž. Dr. Luft me je prav tako seznanil s procesom odstranjevanja tetovaž, o tetovažah, ki s časom popolnoma izginejo, in nevarnih snoveh, ki so lahko prisotne v barvah.

Del populacije ljudi si glede svoje tetovaže premisli po desetih letih. Ljudje, ki se za odstranjevanje odločijo prej, običajno s svojo tetovažo niso zadovoljni ali pa je bila tetovaža nezdružljiva z opravljanjem njihovega poklica.

Razširjenost tetovaž lahko v zadnjih letih pripisujemo masovnemu efektu družbenih omrežij ipd. Nekateri se namreč tetovirajo že v srednji šoli in tako pri drugih ustvarjajo željo po tetovažah. Izpostavil je primer deklice, ki se je skrivaj, brez vednosti staršev, tetovirala pri štirinajstih letih.

Zapleti, povezani s tetovažami, se lahko zgodijo že med in po postopku tetoviranja. Predvsem v preteklosti so lahko barve vsebovale raznovrstne kovinske spojine, ki so bile lahko kancerogene in na splošno škodljive zdravju. Seveda pa se zapleti lahko pojavijo tudi med odstranjevanjem, saj telo barvo, ki je v koži mirovala po terapiji z laserjem, odnaša in odstranjuje. To lahko povzroči vnetja in zakasnele alergijske reakcije. Problematično je tudi odstranjevanje tetovaž z neustrezno opremo, ki lahko povzroči ogromno škode na koži in posledično brazgotinjenje.

Slika 14: Intervju z dr. Sandijem Luftom, dermatologom iz Derma centra Rogaška & Maribor. (Vir: osebni arhiv)

POVZETEK INTERVJIJA S PROFESORJEM DANIELOM DANILOM HORVATOM

29. 11. 2022 sem opravil intervju s profesorjem Danielom Danilom Horvatom, profesorjem na Gimnaziji Murska Sobota. Profesor Horvat je sam tetoviran in je bil pripravljen z mano deliti izkušnje, povezane s tetoviranjem in vplivom tetovaž na njegovo možnost zaposlitve.

Profesor je že od malega razmišljal, da bi se tetoviral. Prvič se je tetoviral pred približno šestimi leti. Njegove tetovaže imajo zanj globlji pomen, sam dizajn je namreč narisal sam. Tetovaže nosijo motive iz nordijske mitologije, torej rune in vikinško tematiko, s katero se je seznanil tekom študija zgodovine.

Tetovaže zanj niso predstavljale ovire pri zaposlovanju, izpostavil je le en primer, ko so mu na razgovoru za delovno mesto povedali, da bo moral tetovaže skriti z oblačili, poleg tega pa so postavili druge pogoje glede videza, kar je profesorja odvrnilo od tistega delovnega mesta in ga je zavrnil. Na splošno pa pravi, da tetovaže v današnjem času več ne predstavljajo večje ovire pri iskanju zaposlitve, seveda pa obstajajo tudi izjeme, čeprav zagotovo ni več toliko nestrpnosti do tetovaž kot v preteklosti.

Slika 15: Intervju s profesorjem Danielom Danilom Horvatom. (Vir: osebni arhiv)

POVZETEK INTERVJUJA S TETOVATORJEM BLAŽEM GRADINSKIM

Dne 16. 2. 2023 sem opravil intervju s tetovatorjem Blažem Gradinskim, ki se že dolga leta ukvarja s tetoviranjem. Skozi intervju mi je pojasnil postopek tetoviranja, trende povezane s tetoviranjem, in druge izkušnje, ki jih je pridobil z leti v poklicu tetovatorja.

Najbolj priljubljeni so motivi povezani z imeni in simboli, največkrat so to imena otrok, svojcev, Dne 16. 2. 2023 sem opravil intervju s tetovatorjem Blažem Gradinskim, ki se že dolga leta ukvarja s tetoviranjem. Skozi intervju mi je pojasnil postopek tetoviranja, trende povezane s tetoviranjem in druge izkušnje, ki jih je z leti pridobil v poklicu tetovatorja.

Najbolj priljubljeni so motivi povezani z imeni in simboli, največkrat so to imena otrok, svojcev, datumi rojstva. Pogosti motivi so tudi ura, kompas, lobanja, ptice. Pri tetoviranju prevladuje stil realizma, linijski tatuji in mandale.

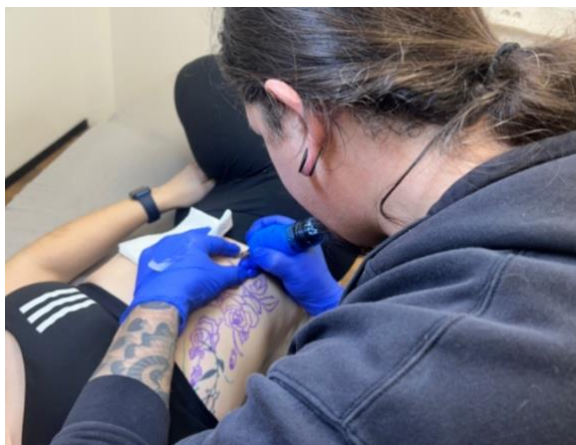
Ljudje se tetovirajo iz različnih razlogov; npr. da obeležijo kakšen dogodek ali pa končno izpolnijo svojo željo po tetovaži. Nekateri s tetovažo kažejo pripadnost neki subkulturi ali zavezanost življenjskim prizadevanjem. Za prvo tetovažo se običajno odločajo ljudje med 25 in 30 letom. Najpogosteje se tetovirajo po rokah, na notranji strani podlahti.

Proces tetoviranja poteka različno dolgo, odvisno od dizajna tetovaže. Začne se z ustvarjanjem slike, pri tem se doreče velikost in mesto, na katerem bo tetovaža ustvarjena. Ta slika se s posebnim papirjem prenese na kožo, ki je pred tem pobrita in ustrezno razkužena. Ko je pozicija določena se ročno dodajo še detajli, prehodi ipd. Med tetoviranjem se uporabi več parov rokavic in veliko sredstva za blaženje rdečine. Tetovažo se na koncu očisti in prelepi s posebno folijo.

Tetovator vidi problem v »tetoviranju na črno«, saj je zakonodaja glede definicije dejavnosti tetoviranja in na področju tetoviranja na splošno zelo pomanjkljiva. Opozarja, da ravno pomanjkanje regulacije omogoča, da se tetoviranje na »črno« sploh lahko izvaja ter da se zaradi tega poklic tetovatorja razvrednoti.

Meni, da so tetovaže izrazno sredstvo, skozi katero ljudje izraža svojo identiteto ter da so tetovaže umetnost, odraz razmišljanja in zgodbe posameznika. Tudi sam je tetoviran. Njegove

tetovaže imajo različne simbolne pomene. Povedal je, da si je nekaj tetovaž naredil tudi sam, tekom učenja novih tehnik tetoviranja.

Slika 16: Tetovator Blaž Gradinski pri delu. (Vir: osebni arhiv)

2.4 DISKUSIJA

V sklopu svoje raziskovalne naloge sem želel bolje spoznati tetovaže, ki veljajo danes za zelo pogost pojav v družbi, kako tetovaže vplivajo na posameznika, kateri predsodki in stigme se jim pripisujejo. Zanimalo me je tudi, kako poteka sam proces tetoviranja in odstranjevanja tetovaž ter s tem povezane posledice, tako zdravstvene kot družbene.

V raziskovalni nalogi sem na podlagi strokovne literature in lastnih izkušenj zastavil štiri hipoteze, ki sem jih na podlagi dobljenih rezultatov potrdil ali ovrgel.

Moja prva hipoteza je, **da je delež tetoviranih odraslih manjši od deleža tetoviranih mladostnikov.**

Skozi analizo rezultatov anketnega vprašalnika in s pomočjo statističnega orodja SPSS Statistics sem ugotovil, da je tetoviran večji delež odraslih anketirancev kot mladostnikov. Od 25 % anketirancev, ki so na vprašanje ali imajo tetovažo (grafikon 5), odgovorili, da imajo tetovažo, je bila zgolj četrtina mladostnikov starih med 15 in 18 let, preostale tri četrtine pa so predstavljali odrasli anketiranci, starejši od 18 let.

Ta rezultat lahko potrdim tudi s podatki, pridobljenimi z intervjuji. V intervjuju s tetovatorjem Blažem Gradinskim sem namreč izvedel, da se ljudje običajno prvič za tetovaže odločajo med 25. in 30. letom starosti, torej načeloma v obdobju odraslosti, ko so finančno neodvisni. Podoben rezultat sem dobil pri vprašanju, kdaj so se anketiranci prvič tetovirali, saj je bila povprečna starost, ko so se odločili za prvo tetovažo 21 let (grafikon 11). Poleg tega pa je v starostni skupini, ki sem jo opredelil kot mladostnike (med 15 in 18 letom starosti), načeloma dovoljeno tetoviranje zgolj polnoletnim, torej starim 18 let in več, kar je bilo prav tako povedano v intervjuju.

Na podlagi rezultatov lahko prvo hipotezo ovržem.

Moja druga hipoteza je, **da imajo odrasli več predsodkov o tetoviranih ljudeh kot mladostniki.**

Resničnost te hipoteze sem v svojem anketnem vprašalniku preverjal z vrsto trditev, ki sem jih zastavil anketirancem.

Pri trditvi, da imajo do tetoviranih ljudi predsodke (grafikon 28), so tako mladostniki kot tudi odrasli večinoma ocenjevali z ocenama 1 in 2, torej se s trditvijo niso strinjali oz. sploh niso strinjali; opaznejših razlik med opazovanima skupinama ni bilo moč najti.

Podobno so tudi pri trditvama, da so tetovirani posamezniki nagnjeni k alkoholizmu (grafikon 17) ter da so nagnjeni k zlorabi nedovoljenih substanc (grafikon 21), odrasli in mladostniki najpogosteje izbirali oceno, da se ne strinjajo oz. sploh ne strinjajo z dano trditvijo.

Anketiranci so ocenjevali tudi trditev, da tetovaže niso primerne za nekoga z visoko izobrazbo, ki je prikazana na grafikonu 19. Pri tej trditvi so mladostniki v večinoma ocenjevali, da se s trditvijo ne strinjajo oz. sploh ne strinjajo; prav tako se s to trditvijo tudi odrasli v večini niso strinjali.

Glede trditve, da so stigme do tetovaž upravičene (grafikon 22), se je prvič nekoliko razlikoval delež anketiranih mladostnikov in odraslih, ki so se glede te trditve v glavnem opredelili z ocenama 1 in 2. Pri mladostnikih se je za ti oceni odločilo skupaj okoli 73 % anketiranih mladostnikov; pri odraslih pa je z 1 in 2 ocenilo skupaj 82 % anketiranih odraslih. Z omenjeno trditvijo se je srednje strinjalo več anketiranih mladostnikov kot odraslih, in sicer 5 % več.

Tudi ocene pri trditvi, da so tetovirani posamezniki pogosteje nasilni, je prišlo do nekolikošnega odstopanja med odraslimi in mladostniki. Odraslih je skupaj okoli 90 % ocenilo, da se s to trditvijo, ne strinjajo oz. sploh ne strinjajo, medtem ko je tako ocenilo slabih 10 % manj mladostnikov. Mladostniki so ponovno nekoliko pogosteje izbrali oceno »srednje se strinjam.«

Zanimala me je tudi ocena anketirancev na trditev, ali bi zaposlili osebo s tetovažami, če bi bili v vlogi delodajalca. Pri mladostnikih je odstotek takih, ki so se s trditvijo strinjali oz. popolnoma strinjali znašal 83 %, medtem ko je ta delež pri odraslih slabih 20 % manjši in znaša 64 %.

Kljub temu da so pri zadnji trditvi, ki sem jo izpostavil, mladi vidneje pokazali manjšo prisotnost predsodkov, **moram na podlagi zgoraj navedenih podatkov hipotezo ovreči.** Odrasli so

namreč pri več trditvah, enako kot mladi, ocenili, da se s trditvami, ki so prikazovale tipične stereotipe, ki bi naj bili povezani s tetoviranimi ljudmi, ne strinjajo. Pri nekaterih trditvah pa je celo večji delež odraslih v primerjavi z mladimi ocenjeval, da se s trditvami glede predsodkov ne strinjajo.

Moja tretja hipoteza je, **da mladostnikov ne skrbijo posledice, ki bi jih povzročila tetovaža in jih na ta način ovirala tekom življenja na katerem koli področju.**

Iz rezultatov moje ankete in podrobnejše analize sem ugotovil, da je od skupaj 114 mladih, zgolj 17 mladostnikov (okoli 15 %) na vprašanje, zakaj imajo oz. si želijo imeti tetovažo ali zakaj je nočejo, odgovorilo, da jih skrbi, da bi jih tetovaža ovirala v nadaljnjem življenju, torej pri iskanju zaposlitve, ustvarjanju družine itd.

Pri trditvi, da ljudje razmišljamo o morebitnih negativnih posledicah, ko se odločamo za tetovaže, je prišlo do bistveno drugačnih rezultatov. Najpogosteje izbrana ocena med mladostniki je bila namreč ocena »3 – Srednje se strinjam.« To oceno je izbralo okoli 34 % anketiranih mladostnikov. Ocen »4 – Strinjam se« in »5 – Popolnoma se strinjam« pa je skupaj izbralo okoli 40 % mladih.

Podobno so se opredelili glede trditve, da jih pri tetovažah najbolj skrbi njihov negativen vpliv na možnost zaposlitve. Ponovno je bila med mladostniki najpogosteje izbrana ocena 3, izbralo jo je namreč 25 % mladostnikov. Ocen 4 in 5 je skupaj izbralo 38 % anketirancev.

Na podlagi izpostavljenih rezultatov lahko sklepam, da mladostnike skrbi, da bi tetovaže pustile posledice v njihovem vsakdanjem življenju. Kljub temu da pri vprašanju, zakaj bi imeli oz. si ne želijo tetovaže, mladostniki niso pogosto izbirali odgovora, da jih skrbi, da bi jih tetovaža ovirala v nadaljnjem življenju, so pri zgoraj omenjenima trditvama v glavnem izbirali ocene 3, 4 in 5, kar pomeni, da se vsaj deloma oz. v skrajnem primeru popolnoma strinjajo z navedenima trditvama. Ti trditvi pa izpostavljata skrbi, ki jih lahko tetovaže dolgoročno prinesejo; torej težave na področju kariere in zaposlitve ter pomisleke glede tetoviranja zaradi posledic, ki bi jih lahko to prineslo. **Na podlagi ugotovljenega to hipotezo ovržem**, kajti mlade skrbijo posledice, ki bi jih tetovaže prinesle, saj ocenjujejo, da bi zaradi tetovaže težje prišli do želenega delovnega

mesta oz. menijo, da ljudje pogosto razmišljamo o negativnih posledicah, preden se odločimo za tetovažo.

Četrta hipoteza je, **da tetovaža več kot polovici tetoviranih anketirancev predstavlja del njihove identitete.**

Posameznik se v družbi s tetovažami lahko uveljavlja na različne načine. Tetovaže so lahko za posameznika del njegove identitete, simbol pripadnosti neki družbeni skupini ali nenazadnje družbenemu razredu. Ravno na te načine izražanja identitete sem bil še posebej pozoren pri tej hipotezi.

Pri vprašanju »Zakaj imate oz. si želite imeti tetovažo ali zakaj je nočete?« je dobrih 40 % anketirancev odgovorilo, da tetovaža predstavlja del njihove osebne identitete. 17 % anketiranih tetovaže vidi kot modni dodatek, skupaj okoli 4 % pa meni, da so tetovaže simbol pripadnosti neki družbeni skupini in znak upora do stereotipov. Ti odgovori predstavljajo dobrih 60 % anketirancev, ki se s tetovažami na tak ali drugačen način uveljavljajo v družbi in izkazujejo osebno identiteto. Izpostaviti treba še, da se je s trditvijo, da so tetovaže del posameznikove identitete, strinjalo oz. popolnoma strinjalo skupaj 67 % anketirancev.

Pri tej hipotezi se navezujem tudi na del intervjuja s tetovatorjem. Zaupal mi je namreč, da je eden izmed mnogih razlogov, da se ljudje tetovirajo, tudi želja po izkazovanju pripadnosti neki skupini, obeleževanju pomembnih življenjskih dosežkov, npr. starševstvo, rojstvo, življenjska prizadevanja in cilji. Na tak način ljudje izkazujejo svojo identiteto. Tudi dermatologinja je poudarila, da se ljudje običajno odločijo tetovaže odstraniti takrat, ko se z njimi več ne identificirajo. Torej lahko to razumemo, da so tetovaže na neki točki v življenju posameznika predstavljale del njegove identitete.

Na podlagi zgoraj navedenih rezultatov hipotezo potrjujem, saj 40 % anketirancev želi imeti oz. ima tetovaže, ker so del njihove identitete, poleg tega pa skoraj 70 % anketirancev ocenjuje, da so tetovaže del posameznikove identitete.

3 ZAKLJUČEK

V sklopu moje raziskovalne naloge sem pridobil veliko novega teoretičnega in empiričnega znanja o tetovažah. Spoznal sem, zakaj imajo oz. si ljudje želijo tetovaže, koliko jih imajo, koliko jih želijo imeti, pogoste motive in nenazadnje stereotipe, povezane s tetovažami in tetoviranjem. Skozi intervjuje sem se seznanil tudi s procesoma tetoviranja in odstranjevanja tetovaž. Moje raziskovanje mi je prineslo veliko novih izkušenj in informacij, ki mi bodo zagotovo koristile v vsakdanjem življenju.

Na podlagi empiričnega dela raziskovalne naloge sem prišel do sledečih spoznanj in zaključkov, in sicer da:

- ⇒ je večji del tetoviranih anketirancev (okoli 75 %) odraslih, zgolj četrtina je mladostnikov starih med 15 in 18 let;
- ⇒ se ljudje za prvo tetovažo običajno odločijo med 25. in 30. letom starosti;
- ⇒ anketiranci ocenjujejo, da predsodkov do tetoviranih ljudi nimajo ter so tetovaže primerne tudi za ljudi z visoko izobrazbo, da stigme do tetovaž niso opravičene ter da tetovirani posamezniki niso bolj nasilni kot ljudje brez tetovaž;
- ⇒ se okoli 70 % anketirancev strinja z zaposlitvijo osebe s tetovažami, če bi bili v vlogi delodajalca;
- ⇒ dobrih 60 % anketirancev tetovaže ne bi nikoli odstranilo;
- ⇒ se anketiranci strinjajo s trditvijo, da so tetovaže del posameznikove identitete;
- ⇒ se večina anketirancev sploh ne strinja s trditvama, da so tetovirani ljudje nagnjeni k alkoholizmu in k zlorabi nedovoljenih substanc;
- ⇒ več kot polovica anketiranih že ima oz. si želi imeti tetovažo;
- ⇒ ima največ anketirancev eno tetovažo;
- ⇒ 40 % anketirancev tetovažo ima oz. si jo želi imeti, ker izraža njihovo identiteto;
- ⇒ imajo anketiranci tetovaže najpogosteje na nadlahti, podlahti in na nogah;
- ⇒ si anketiranci najpogosteje želijo imeti tetovaže na podlahti, nadlahti, na nogah, prstih na roki in na vratu;

- ⇒ je vsebina tetovaž pri 35 % anketirancev nek simbolni motiv, npr. srečna številka, lepa misel;
- ⇒ je okoli 40 % staršev anketirancev proti tetovažam, vendar prepuščajo odločitev o tetoviranju anketirancem samim;
- ⇒ obstajajo tudi t. i. travmatske tetovaže, ki nastajajo ob poškodbah kože pri raznih nesrečah v prometu in s pirotehniko;
- ⇒ ljudje odstranjujejo predvsem zelo nove (te običajno niso izpadle po pričakovanjih) ali zelo stare tetovaže (s temi se več ne identificirajo, niso več popularne ...);
- ⇒ se pri odstranjevanju uporabljajo različni laserji, ki so učinkoviti pri odstranjevanju različnih barv tetovaž;
- ⇒ tetoviranje lahko povzroči alergijske reakcije nemudoma po procesu tetoviranja ali šele takrat, ko so odstranjene;
- ⇒ so po izkušnjah tetovatorja najbolj priljubljeni motivi povezani z imeni in simboli, največkrat so to imena otrok, svojcev, datumi rojstva, pa tudi motivi ure, kompasa, lobanj in ptic.

Dobljeni rezultati raziskovalne naloge kažejo, da anketiranci v večini tetovažam in tetoviranim posameznikom ne pripisujejo negativnih stigem in predsodkov, kar me je zelo razveselilo in pozitivno presenetilo. Kljub temu pa so stigme v našem okolju še vedno do neke mere prisotne. Žal se jim ne moremo povsem izogniti, lahko pa z osveščanjem o pojavu tetovaž odpravimo stigme in vsaj nekoliko omilimo njihov vpliv v družbi in na posameznika.

Vsekakor si želim, da bi vsak lahko brez (večjih) posledic izražal svojo unikatnost in identiteto skozi tetovaže, zato menim, da se mora čim več ljudi seznaniti s spoznanji moje raziskovalne naloge in jih na ta način spodbudim k razmišljanju o tej temi.

V bodoče bi bilo zanimivo podrobneje raziskati, kakšna je prisotnost predsodkov med različnimi družbenimi sloji, med ljudmi z različnimi stopnjami izobrazbe, kako so tetovaže sprejete na različnih delovnih mestih ... In gledati na tetovažo kot neko novo zvrst umetnosti oz. ceniti tetovatorje kot umetnike.

VIRI IN LITERATURA

- Slovar slovenskega knjižnega jezika: tetovaža, <https://fran.si/133/sskj2-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika-2/4539950/tetovaza?View=1&Query=tetovaža>, sneto 18. 9. 2021
- McGill University: What is The History of Tattoos, <https://www.mcgill.ca/oss/article/history-you-asked/what-history-tattoos>, sneto 3. 1. 2023
- Smithsonian: Tattoos, <https://www.smithsonianmag.com/history/tattoos-144038580/>, sneto 3. 1. 2023
- Slovenske novice: Članek o tetovažah predsednice Državnega zbora Republike Slovenije, <https://www.slovenskenovice.si/bulvar/domaci-traci/ksenija-benedetti-o-tatuju-sefice-dz-ja-ki-je-vznemiri-del-javnosti-foto/>, sneto 23. 2. 2023
- Bell, Shanon Elizabeth. 1999. Tattooed: A Participant Observer's Exploration of Meaning. *The Journal of American Culture*, str. 53-57.
- Teffs, Erin. 2010. *From Cellblocks to Suburbia: Tattoos as Subcultural Style, Commodity and Self-expression*. Smithfield: Bryant University.
- Urbana plemena: Tomc, Gregor in drugi. 1999. Bikerji novodobni jezdecii asfaltne džungle V: *Urbana plemena Subkulture na Slovenskem v devetdesetih*, Primož Jurman, Ljubljana: Študentska založba str. 111-124.
- Urbana plemena: Tomc, Gregor in drugi. 1999. Vikingi ali Valhalla skinheadi Slovenije V: *Urbana plemena Subkulture na Slovenskem v devetdesetih*, Marta Gregorič, Ljubljana: Študentska založba, str. 97-110.
- Tabassum, Naomi Joy. 2013. *Tattoo Subculture: Creating a Personal Identity in the Context of Social Stigma*, Fargo, North Dakota: North Dakota State University Graduate School.
- Camacho, Jocelyn. 2014. *The Tattoo: A Mark of Subversion, Deviance, or Mainstream Self-Expression?* South Florida: University of South Florida.

- Tews, Michael J. in Stafford Kathryn. 2019 The Relationship Between Tattoos and employee workplace deviance. Journal of Hospitality & Tourism Research, 43(7): 1025–1043.
- Abram, Sandi. Tetovaže, muzejska tabla: Park vojaške zgodovine Pivka.

VIRI SLIK

- Slika 1. Dostop: <https://tahititourisme.com/en-us/tahiti-activities/popular-experiences/polynesian-tattoos-origins-and-meaning/>, 1. 3. 2023
- Slika 2. Dostop: <https://www.discovermagazine.com/planet-earth/scientists-have-mapped-all-of-otzi-the-icemans-61-tattoos>, 1. 3. 2023
- Slika 3. Dostop: <https://www.pinterest.com/pin/291115563384244731/>, 1. 3. 2023
- Slika 4. Dostop: <https://www.santiagospirit.com/blogs/news/85380868-5-top-spiritual-maori-tattoo>, 1. 3. 2023
- Slika 5. Dostop: <https://www.cuded.com/35-inspiring-religious-tattoos/>, 1. 3. 2023
- Slika 7. Dostop: <https://www.inkedmag.com/original-news/tattooartist-womenshistorymonth>, 1. 3. 2023
- Slika 8. Dostop: <https://www.pinterest.com/pin/204984220527440811/>, 1. 3. 2023
- Slika 9. Dostop: <https://www.vice.com/en/article/kzzgxm/prisoners-describe-what-its-like-to-get-a-tattoo-behind-bars>, 1. 3. 2023
- Slika 10. Dostop: <https://flashbak.com/photos-new-jersey-bikers-1980s-1990s-62708/biker-tattoo/>, 1. 3. 2023
- Slika 11. Dostop: <https://www.thedailybeast.com/skinhead-executed-his-best-friend-after-fbi-probe>, 1. 3. 2023

- Slika 12. Dostop: <https://www.shape.com/lifestyle/mind-and-body/self-love-tattoos>, 1. 3. 2023
- Slika 13. Dostop: <https://www.andreacatton.co.uk/2014/03/laser-tattoo-removal-healing-process/>, 1. 3. 2023
- Slika 16. Avtor: Daniel Danilo Horvat
- Slike 6, 14, 15, 17 in 18 so iz mojega osebne arhiva

4 PRILOGE

- Priloga 1: Anketni vprašalnik o tetovažah
- Priloga 2: Zapis intervjuja z dermatologinjo dr. Vesno Tlaker
- Priloga 3: Zapis intervjuja z dermatologom dr. Sandijem Luftom
- Priloga 4: Zapis intervjuja s profesorjem Danielom Horvatom
- Priloga 5: Zapis intervjuja s tetovatorjem Blažem Gradinskim

Priloga 1: ANKETNI VPRAŠALNIK O TETOVAŽAH

Sem Sebastjan Gomboc, dijak 4. letnika Gimnazije Murska Sobota. V tem šolskem letu raziskujem tetovaže, z njimi povezane stereotipe ter kako tetovaža vpliva na posameznikov položaj v družbi. Prosil bi Vas, da si vzamete nekaj časa in izpolnite anketni vprašalnik, ki je anonimen. Ko boste odgovarjali na vprašanja, imejte v mislih predhodne izkušnje, povezane s to temo. Že vnaprej se Vam zahvaljujem za Vaš čas in odgovore.

Vaš spol (*obkrožite*): Ženski Moški

Vaša starost:_____

Kraj bivanja (*obkrožite*): Vas Mesto

Status(*obkrožite*):

- a) dijak/dijakinja
- b) starš ali skrbnik
- c) drugo:

1. Ali imate tetovažo?

- a) Da, imam jo.
- b) Ne, vendar bi jo želel/a imeti.
- c) Ne, nimam je in je tudi nebi želel/a imeti.
- d) Ne, o tetovaži še nisem razmišljal/a.

2. Koliko tetovaž imate?

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) Drugo (*napišite*):_____
- e) Nimam tetovaže

3. Koliko tetovaž želite imeti?

- a) Nikoli ne želim imeti nobene tetovaže.
- b) Samo eno.
- c) 1-2 tetovaži
- d) Vsaj 3 tetovaže.
- e) Tetoviran želim imeti celoten predel določenega dela telesa (roka, noga, hrbet, ...).
- f) Drugo (*napišite*):_____

4. Zakaj imate oz. si želite imeti tetovažo ali zakaj je nočete?

- a) Ker je modni dodatek.
- b) Ker je simbol pripadnosti neki skupini.
- c) Ker izraža mojo identiteto.
- d) Zaradi pritiska vrstnikov.
- e) Kot znak upora do stereotipov.
- f) Nimam je, ker se mi zdi zdravju škodljiva.
- g) V moje telo nočem na tak način posegati.
- h) Ni mi všeč, ker je že preveč ljudi tetoviranih in s tem ne morem dokazovati neke svoje posebnosti.
- i) Skrbi me, da me bo tetovaža ovirala v mojem nadaljnem življenju (poklic, kariera, družina, ...).
- j) Drugo (*napišite*):_____

5. Tetovažo imam na:

- a) Nadlahti
- b) Podlahti
- c) Dlani
- d) Prstih/u na roki
- e) Prsih
- f) Trebuhu
- g) Nogah
- h) Vratu
- i) Obrazu
- j) Intimnih predelih Nimam tetovaže
- k) Drugo (*napišite*):_____

6. Tetovažo želim imeti na:

- a) Nadlahti
- b) Podlahti
- c) Dlani
- d) Prstih/u na roki
- e) Prsih

- f) Trebuhu
- g) Nogah Vratu
- h) Obrazu
- i) Intimnih predelih
- j) Nočem imeti tetovaže
- k) Drugo (*napišite*):_____

7. Koliko ste bili stari, ko ste se odločili za tetovažo (če tetovaže nimate oz. se zanjo niste odločili pustite polje prazno)? _____

8. Kakšna je vsebina Vaše/Vaših tetovaž (možnih je več odgovorov)?

- a) Religiozna
- b) Draga oseba, družina
- c) Vojaški motiv
- d) Motivi iz narave (npr. rože, pokrajina)
- e) Motiv iz horoskopa
- f) Simbolni motiv (npr. srečna številka, lepa misel) Nimam tetovaže
- g) Drugo (*napišite*):_____

9. Kakšen je odnos Vaših staršev oz. skrbnikov do tetovaž?

- a) Popolnoma nasprotujejo tetovažam in mi ne dovolijo se tetovirati.
- b) Ob tetovažah se zgražajo in v tetoviranih ljudeh vidijo le naj slabše.
- c) So proti tetovažam, vendar prepustijo odločitev o tetoviranju samo meni.
- d) Starši so sami tetovirani, vendar nasprotujejo moji tetovaži.
- e) Podpirajo me v moji odločitvi da se tetoviram.
- f) Drugo (*napišite*):_____

10. Ali imajo Vaši starši oz. skrbniki tetovažo?

- a) Nimajo in si je ne želijo.
- b) Nimajo, vendar razmišljajo o tem, da bi se tetovirali.
- c) Imajo eno tetovažo.
- d) Imajo več tetovaž.
- e) Z mojimi starši/skrbniki se o tem ne pogovarjamo.
- f) Drugo (*napišite*):_____

11. Ali razmišljate o odstranjevanju tetovaž?

- a) Tetovaže ne bom nikoli odstranil/a.
- b) Odstranil/a jo bom le v primeru, da bo to od mene zahtevala služba.
- c) Odstranil/a jo bom, ko se bom naveličal/a tetovaže.
- d) V vsakem primeru bom odstranil/a tetovažo.
- e) O tem še nisem razmišljal/a.

- f) Tetovažo sem že odstranil.
 g) Nimam tetovaže.
 h) Drugo (*napišite*):_____

12. Spodaj je naštetih nekaj trditev. Prosim Vas, da na 5-stopenjski ocenjevalni lestvici ocenite, koliko se z njimi strinjate (ocena 1 – sploh se ne strinjam in ocena 5 – popolnoma se strinjam).

Trditve o tetovažah	Ocena (<i>Označite za vas ustrezno oceno.</i>)				
	1 – Sploh se ne strinjam.	2 – Se ne strinjam.	3 – Srednje se strinjam.	4 – Strinjam se.	5 – Popolnoma se strinjam.
Tetovaže so del posameznikove identitete.					
Ljudje s tetovažami so nagnjeni k alkoholizmu.					
Tetovaže so statusni simbol.					
Tetovaže niso primerne za nekoga z visoko izobrazbo.					
Ljudje s tetovažami so pogostejše nasilni.					
Ljudje s tetovažami so nagnjeni k zlorabi nedovoljenih substanc.					
Stigme do tetovaž so opravičene.					
Če bi bil v vlogi delodajalca bi zaposlil osebo s tetovažami.					
Sprejemam tetovaže, vendar le z določeno vsebino.					
Ko se ljudje odločajo/mo za tetovaže, razmišljajo o morebitnih negativnih posledicah in stigmah					
Ljudje se nad tetoviranimi ljudmi zgražajo.					
Pri tetovažah me najbolj skrbi, da lahko negativno vplivajo na možnost zaposlitve.					
Imam predsodke do drugih ljudi s tetovažami.					
Tetovaže so le modna muha skozi katere se predvsem mladi skušajo uveljavljati v družbi.					

Priloga 2: ZAPIS INTERVJUJA Z DERMATOLOGINJO DR. VESNO TLAKER

1. vprašanje: Kot strokovnjakinja na področju odstranjevanja tetovaž ste se verjetno srečevali z mnogimi posamezniki, ki so k vam prišli z željo, da bi se njihova tetovaža odstranila. Kaj je bil najpogostejše razlog za to, da so se ljudje odločili, da tetovaže odstranijo?

»Ljudje najpogostejše odstranjujejo zelo stare ali zelo nove tetovaže. Zelo stare, ker jim niso več všeč oz. ker niso več moderne. Recimo, včasih so bile zelo moderni motivi živali, kitajske pismenke, pogosto so se fantje tetovirali v vojski, ko je bilo pri nas še služenje vojaškega roka obvezno. Z leti potem ti motivi niso več moderni ali pa se ljudje z njimi več ne identificirajo, zato si jih želijo odstraniti. Po drugi strani se vedno več ljudi tetovira, lahko se zgodi, da tetovaža bodisi ne izpade tako kot so si jo zamislili, je prevelika, premajhna ali jim preprosto ni všeč. Ti ljudje so še posebej obupani, ker je nove tetovaže dosti težje odstraniti, kot stare tetovaže, pri starih je namreč potrebnih manj ponovitev, in če imamo tetovažo, ki nam ni všeč in je nova bo trajalo približno dve leti, da se je znebimo. Treba je skratka res dobro premisliti, preden se tetoviramo.«

2. vprašanje: V zadnjem času so tetovaže postale precej razširjene, se je s tem povečalo povpraševanje za odstranitev tetovaž? Zakaj mislite, da je tako?

»Seveda se je z večjo razširjenostjo tetovaž povečalo tudi povpraševanje za odstranjevanje tetovaž. Več ko je tetovaž, več je tudi obžalovanja. Preprosto količinsko sledimo trendu. V novem času se je recimo kot nov fenomen pojavil t. i. permanentni make-up obrvi. To je pa zelo, zelo razširjeno. Tukaj ne gre za tetovažo, ki bi se delala v studiu, za katero bi bilo potrebno imeti neke umetniške sposobnosti, ampak se tega lotevajo kozmetičarke, ki pogosto opravijo samo kratek tečaj, si naročijo material za tetoviranje oz. microblading obrvi po internetu in kar začnejo delati. Tiste tetovaže pogosto izpadejo zelo čudna, se pravi obrvi so pretemne, nenavadne barve, preširoke, čudni loki, tako da se tudi permanentnega make-upa kar precej odstranjuje, ker tetovažo na telesu lahko vsaj skrijemo, permanentni make up pa je sredi obraza in so ženske popolnoma obupane, ko pridejo k nam. Na srečo je tu manj pigmenta in se tudi dosti hitreje odstrani, po navadi potrebujemo eno ali dve ponovitvi. «

3. vprašanje: Kakšne so tetovaže, ki si jih ljudje odstranjujejo, torej je pogost kak motiv, ki si ga ljudje odstranjujejo, so velike ali majhne ipd.?

»Največ odstranjujemo stare tetovaže, ki so, kot sem že prej povedala, kake kitajske črke in raznorazne živali. Mi vse tetovaže pred odstranitvijo fotografiramo. Imamo pravo kolekcijo bizarnih živali, od raznoraznih ptičev, lastovk, labodov, pand, delfinov, levov, potem angelčkov, pikapolonic ipd. Tudi kitajske pismenke, za katere smo Kitajce spraševali, kaj pomenijo – včasih ne pomenijo nič ali pa je nekaj povsem nesmiselnega. Potem amaterske tetovaže, ki si jih ljudje kar sami z iglo in črnilom naredijo, npr. neke napise, pikice. Skratka tetovaže, ki jih odstranjujemo, so večinoma res neke brezvezne. Potem se zgodi recimo, da so moderne tetovaže, včasih so bili v devetdesetih moderni ornamenti, kaki simetrični vzorci nad križem. To so si ženske zlasti delale in so bile najpogostejše kake živali, kake zvezde ali neki vzorci, tako da tudi tistega precej odstranjujemo. Pri modernih tetovažah pa skoraj ni meja. Recimo zdaj je nekaj modernih tattoo studiev, ki ustvarjajo povsem abstraktne tetovaže, ki izgledajo kot umetniške slike iz modernega muzeja. Vem recimo za studio v Sloveniji, ki ima čakalno dobo daljšo kot za katero koli operacijo v zdravstvu, in si, ko prideš tja, sploh ne moreš izbrati, kaj in kje ti bodo tetovirali, ker so oni umetniki, ki ti naredijo nekaj po svoji presoji. Tam je problem, če je tetovaža barvna, se pravi ne samo klasična črno-bela tetovaža, je barve kot so nebesno modra, zelena, rumena težko odstraniti. Rdeča se da še kar odstraniti, recimo bele se pa sploh ne da odstraniti, ker je za laser nevidna, v beli barvi se laser ne absorbira. Zato je kot sem že povedala res potrebno premisliti, še posebej pri barvnih tetovažah, in senčenju z belo barvo, ki je v zadnjem času popularno. Belih dodatkov ne bo nikoli več mogoče odstraniti, razen če kožo izrežemo ali požgemo, kar pa bo pustilo brazgotino. Tako da obstaja možnost, da si premislimo in če se že moramo tetovirati, svetujem navadno, klasično, črno-belo tetovažo, ker jo je najlažje odstraniti, ali pa mogoče še rdečo. Kar se tiče velikosti, pa smo odstranjevali tetovaže vseh velikosti od majhnih pikic, ki so si jih tetovirali kar tako, po navadi še v osnovni in srednji šoli, do tetovaž, ki obsegajo celo roko. Recimo k nam hodi fant, ki ima tetovirani obe goleni, kot da bi imel dokolenke. Tisto traja recimo, da tretiramo eno nogo približno štiri ure tako, da prihaja dva dni zapored, ker mu najprej tretiramo eno nogo, potem pa drugo. Je pa res, da ljudje ki imajo zelo velike tetovaže imajo te tetovaže radi, si jih manjkrat odstranijo ali pa odstranijo samo en

del tetovaže, ki ni izpadel v redu in si jo želijo samo prekriti. Takrat moramo tetovažo samo posvetliti, kar je lažje.«

4. vprašanje: Katera starostna skupina se po navadi odloči za odstranitev tetovaž?

»V bistvu, tetovirali se naj ne bi mlajši od 18 let. Pridejo kar vsi, od mladih do starejših, večina pa se mi zdi je žensk od tridesetih do petdesetih let, tisto prevladuje.«

5. vprašanje: Se za odstranitve pogosteje odločajo moški, ženske ali pretirane razlike ni?

»Pri odstranjevanju tetovaž je kar dober balans med spoloma. Pri obrveh seveda prevladujejo ženske, drugje na telesu pa je kar enako razmerje med spoloma.«

6. vprašanje: Se za odstranitve odločajo tudi mladostniki?

»Kar se tiče mladostnikov mislim, da se tudi v tattoo studih držijo tega, da ne tetovirajo otrok. Zato pri mladostnikih povpraševanja ni.«

7. vprašanje: Kakšna so tveganja, povezana z odstranjevanjem tetovaž? Kako poteka samo odstranjevanje? Je zelo boleče? Ali je postopek potrebno večkrat ponoviti?

»Tveganj je kar nekaj. Dokler se niso pojavili sodobni laserji, je bil edini način, da tetovažo odstranimo tako, da kožo izrežemo ali požgemo, to je bilo edino. Ker je tetovaža pigment, ki je globoko v dermisu ostane po takih posegih brazgotina. Sodobni laserji, s katerimi se zdaj odstranjujejo tetovaže, pa delujejo na principu fotoakustičnega fenomena, kar pomeni, da imajo zelo kratek pulz, ki ne povzroči segrevanja pigmenta, kar bi prav tako lahko povzročilo brazgotino, ampak v bistvu ta zelo kratek pulz, ki traja od nano- do pikosekunde in pigment tako močno zatrese, da eksplodira oz. se razbije na manjše koščke. Te koščke potem telo samo odstrani. Zaradi tega delamo ponovitve na dva do štiri mesece, ker ko mi pigment razbijemo, ga telo samo postopoma odstrani. Če se postopek ponavlja pogosteje, nima to nobenega dodatnega efekta, ker telo rabi čas. In seveda, če odstranjujemo z neprimerno opremo, lahko nastane brazgotina, če ima laser prekratek pulz. Recimo v nekaterih tattoo studih in kozmetičnih salonih za odstranjevanje tetovaž uporabljajo laser z dolgim pulzom, ki si ga nekateri kupijo kar po

Aliexpressu. Te naprave so zelo nezanesljive, ker pigment segrejejo, skurijo. Zato nastane v notranjosti kože opekline in posledično brazgotina na mestu tetovaže. Nekateri pa uporabljajo za odstranjevanje tetovaž IPL, ki je prav tako energijska naprava, vendar uporablja svetlobo širokega spektra, medtem ko imajo laserji za odstranjevanje tetovaž točno določeno valovno dolžino svetlobe. IPL podobno kot laser z dolgim pulzom pigment segreje, kar ponovno povzroči opekline in brazgotino.

Lahko se zgodi, da mi povsem korektno odstranimo tetovažo, ampak ostane na koži brazgotina od samega tetoviranja, ker samo tetoviranje poteka z iglo in tudi to lahko povzroči brazgotinjenje.

Potem je nenavaden fenomen, ki se pojavi predvsem pri odstranjevanju permanentnih obrvi. Pigment reagira z laserjem in iz črne barve nemudoma nastane rdeča. Zlasti pigmenti, ki se uporabljajo za mikro pigmentacijo obrvi, vsebujejo mešanice železovih oksidov, ki so rdeče ali črne barve, odvisno od njihove zgradbe. V stiku z laserjem postane rjava oz. črna obrv v trenutku rdeča. To se seveda da odstraniti z drugim laserjem za rdečo barvo, ampak mora potem gospa nekaj časa hoditi naokoli z rdečimi obrvmi.

Samo odstranjevanje tetovaž je seveda boleče, je eno najbolj bolečih postopkov, ki jih delamo. Stranke pravijo, da boli veliko bolj kot tetoviranje, je pa res, da je precej hitrejša, ker mi uporabljamo metodo, kjer se vsako tetovažo prekrije trikrat in če je potrebno vsako tetovažo lokalno anesteziramo, zato da področje omrtnimo. Na živo pa odstranjevanje dejansko zelo boli in kaka tretjina strank rabi lokalno anestezijo.

Takoj po postopku je koža pordela, kak dan peče, je otekla in ker mi uporabljamo poseben postopek, ki se mu reče fraktat, pri katerem kožo tudi preluknjamo zato da je postopek učinkovitejši in da je regeneracija hitrejša. Seveda na tem mestu nastanejo kraste, ki jih je potrebno negovati kot vse površinske rane in se to zaceli v nekaj dneh.

Je pa seveda potrebno postopek večkrat ponoviti. Vse je odvisno od količine pigmenta in starosti tetovaže. Pri starih tetovažah postopek ponovimo enkrat ali dvakrat, npr. če je to amaterski tattoo, tattoo iz vojske, ki je star štirideset let bo ena oz. dve ponovitvi dovolj. Če je pa to nov

tattoo, pa traja dalj časa, lahko tudi do dve leti s ponovitvami vsake dva do štiri mesece. Ampak seveda, če je postopek narejen korektno, gre to lepo odstraniti in se na koži nič ne vidi.«

Slika 17: Proces odstranjevanja tetovaže. Tetovaža postopoma izginja. (Dostop: <https://www.andreacatton.co.uk>)

8. vprašanje: Kakšno je vaše stališče o tetovažah, ali jo morda sami imate?

»Moje stališče o tetovažah je tako: zdi se mi zanimivo, da je pri nas to tako popularno, ker je v nekaterih kulturah tetovaža stigma. Recimo, ko se kot inštruktorica za delo z laserjem v Aziji udeležujem tečajev, tam naprave za odstranjevanje tetovaž uporabljajo samo za odstranjevanje pigmentacije, ker tam tetovaž skorajda ni. Tetovaž tudi ni v islamskih državah, v državah Daljnega vzhoda, recimo na Japonskem, Tajskem. Tam je tetovaža stigma. Ne moreš niti v javno kopališče ne da bi si tetovažo prekril z obližem. Tako, da je res zanimiva popularnost tetovaž pri nas. Meni osebno to ni bilo nikoli simpatično, zato je nimam, nisem nikdar o njej razmišljala in zdaj ko vidim vse to mučenje, povezano s tetoviranjem in odstranjevanjem, sem še bolj trdno prepričana, da je ne želim res nikoli.«

Najlepša hvala, za Vaš čas in vse informacije, ki ste mi jih posredovali!

Gospa Tlaker mi je zaupala nekaj zanimivosti, povezanih s tetovažami. Same barve telo po posegih odstranjuje po limfnem sistemu, kar lahko predstavlja težave, ko poskušamo ugotoviti, če imamo raka, saj delčki barve ostajajo v bezgavkah in drugod po limfnem sistemu, kar otežuje

prepoznavanje raka. Ob tem se mi poraja vprašanje, če bi mladi vedeli za tovrstne posledice tetovaž in njihovega odstranjevanja, ali bi se potem vseeno odločili za tetovažo in čigava naloga bi naj bila, da bi bili vsi pravočasno obveščeni o morebitnih posledicah. Je to naloga družine, šole, medijev?

Zanimivo je tudi, da lahko nastane »tetovaža« tudi pri poškodbah kože, npr. pri padcu na asfaltu, prometni nesreči, nesreči s pirotehniko itd. To se zgodi, ker se podobno kot barva z iglo zaradi poškodbe majhni delci zarinejo v kožo in tam obtičijo. To imenujemo travmatske tetovaže.

Izpostavila je tudi, da so predvsem v povezavi z rdečimi barvili prisotne alergije. Te so še posebej problematične pri tetoviranju, saj moramo tetovažo takoj odstraniti, kar je težko storiti z laserjem, še posebej, ker je tetovaža sveža. Pogosto je zato edina rešitev, da kožo izrežemo oz. požgemo, kar pusti brazgotino.

Priloga 3: ZAPIS INTERVJUJA Z DERMATOLOGOM DR. SANDIJEM LUFTOM

1. vprašanje: Kot strokovnjak na področju odstranjevanja tetovaž ste se verjetno srečevali z mnogimi posamezniki, ki so k vam prišli z željo, da bi se njihova tetovaža odstranila. Kaj je bil najpogostejši razlog za to, da so se ljudje odločili da tetovaže odstranijo?

»Del ljudi si glede svoje tetovaže premisli po desetih letih. Ljudje, ki se za odstranjevanje odločijo prej, običajno s svojo tetovažo niso zadovoljni ali pa je bila tetovaža nezdružljiva z opravljanjem poklica, recimo pri ljudeh na vidnih položajih. Pogosto so želeli ljudje odstranjevati tudi tetovaže, ki so jih predhodno že prekrili z drugo tetovažo, kar odstranjevanje še dodatno oteži. Osebno imam primer, ko je posameznik zaradi tega potreboval trideset ponovitev postopka, kar je trajalo okoli tri leta. Težava se je pojavila, ko se je na koži pojavila brazgotina, ki je nastala med tetoviranjem in je šele po odstranitvi tetovaže postala vidna. To brazgotino smo potem odstranjevali z drugim laserjem.«

2. vprašanje: V zadnjem času so tetovaže postale precej razširjene, se je s tem povečalo povpraševanje za odstranitev tetovaž? Zakaj mislite, da je tako?

»Na to vprašanje sem že uvodoma odgovoril. Ljudje si enostavno premislijo. Ljudje se pogosto tetovirajo v trenutku slabosti. Na razširjenost vpliva tudi masovni efekt, ko že v srednji šoli posamezniki na nek način iščejo pozornost s tetovažami. Drugi, ki pa jih nimajo, pa se zaradi tega počutijo odrinjeni, in v trenutku stiske posežejo po tetovažah, kar je precej impulzivno.«

3. vprašanje: Kakšne so tetovaže, ki si jih ljudje odstranjujejo, torej je pogost kak motiv, ki si ga ljudje odstranjujejo, so velike ali majhne ipd.?

»Ne, odstranjevanje tetovaž ni povezano z motivom in tudi ne z velikostjo. Ljudje si enostavno premislijo. Morda vidijo, da tetoviranje nikamor ne vodi.«

4. vprašanje: Katera starostna skupina se po navadi odloči za odstranitev tetovaž? Se za odstranitve odločajo tudi mladostniki?

»Iz mojih izkušenj tudi od staroste skupine ni odvisno. Vem na primer za deklico, ki si je pri šestnajstih letih, brez vednosti staršev, dala narediti tetovažo na roki in si je po tem premislila in je zaradi tega še v maju nosila dolge rokave. Šla je v bolnišnico z željo, da bi ji tetovažo odstranili. V nobeni bolnišnici v Sloveniji seveda to ni možno, ker nimajo laserjev. Takrat laserjev dejansko še sploh ni bilo v Sloveniji. Skratka po mojem mnenju ni to odvisno od starostne skupine.«

5. vprašanje: Se za odstranitve pogosteje odločajo moški, ženske ali pretirane razlike ni?

»Tudi med spoloma po mojih izkušnjah ni pretirane razlike.«

6. vprašanje: Kakšna so tveganja povezana z odstranjevanjem tetovaž?

»Tveganja so grozna. Ne le z odstranjevanjem, ampak tudi s samim tetoviranjem. Ljudje si predstavljajo, da je postopek odstranitve povsem učinkovit in enostaven. Pride lahko do raznovrstnih vnetnih reakcij. Pri tetoviranju se lahko prenašajo tako virusne kot tudi bakterijske bolezni. Te seveda lahko z ustrezno higieno in skrbjo za rano, ki nastane pri tetoviranju, v večji meri preprečimo. Problematične so pa tudi barve same. Vsebujejo namreč raznovrstne kovinske spojine, ki so lahko kancerogene in na splošno škodujejo našemu zdravju. Žal pa ljudje o tem ne razmišljajo, ko se odločijo za tetovažo, o tem se praktično nič ne govori. Problem predstavlja tudi pigment, ki ob stiku z laserjem spremeni barvo in ga zato ni mogoče odstraniti. Velikokrat pa se zgodi tudi, da se za odstranjevanje uporabi napačno napravo, ki z laserjem kožo poškoduje in povzroči brazgotino. Ustrezne naprave so namreč narejene tako, da barve v koži ne segrejejo. Če pa se uporabi napačna naprava, se bo pigment v koži segrel in povzročil opekline, kar se najpogosteje dogaja izven medicinskih ustanov, npr. v kozmetičnih salonih. Tam uporabljajo npr. IPL, ki pri odstranjevanju tetovaž povzroča poškodbe na koži.

Tetoviranje samo je na nivoju EU zelo slabo oz. sploh ni regulirano. Nobeden, ki pride k nam, ne ve točno kakšna, barva je bila uporabljena, iz česa je narejena itd. Stroka že dolga leta opozarja na pomembnost regulacije, ampak se žal za ta opozorila za enkrat še ni bilo posluha.«

7. vprašanje: Kako poteka samo odstranjevanje? Je zelo boleče? Ali je treba postopek večkrat ponoviti?

»Za odstranjevanje tetovaž nikdar ne zadostuje le ena terapija. Med posegom koža peče, sicer do neke mere lahko to blažimo, ampak se bolečini v celoti ne da izogniti. Po posegu koža zgleda kot da bi imela sončno opekline. Pri samem odstranjevanju se ustvarijo tudi pare, ki jih je treba sproti odsesavati. Koža pa seveda po posegu rabi nekaj časa, da se zaceli. Lahko pa poseg sproži tudi reakcijo v koži, saj mi med posegom barvilo, ki je v koži dalj časa mirovalo, razdrobimo in telo prepozna barvilo kot alergen in zato lahko pride do težav tudi drugod po telesu in ne samo na mestu tetovaže. Poleg tega pa barvilo, ki je pogosto polno težkih kovin, telo odstranjuje po limfnem sistemu. Tako imamo za celo življenje v koži in v limfnem sistemu težke kovine.«

8. vprašanje: Kakšno je vaše stališče o tetovažah, ali jo morda sami imate?

»Tetovaž nimam in jih tudi kot zdravnik odsvetujem. Tetoviranje se mi z eno besedo zdi grozno.

Med delom sem razmišljal: »Kakšen motiv bi si jaz izbral za tetovažo? Kitajsko pismenko, abstraktni znak ...? Nekatere stvari, ki si jih ljudje tetovirajo, so resnično groteskne. Meni osebno nič od tega ni všeč. Poleg tega pa tetovaže s časom zbledijo, niso več tako ostre kot so bile na začetku, so pa, če jih ne odstranimo za vedno v koži.«

Edine tetovaže, ki so po mojem mnenju sprejemljive, so tetovaže pri premanentnem make-upu, ki so naravne in s časom izginejo.«

Doktor Luft je izpostavil še:

- da obstajajo barvila na osnovi železovega oksida, ki s časoma popolnoma izginejo brez kakršnihkoli posledic;
- najlažje je odstraniti naravna barvila, ki so vtetovirana v obliki črte, vse večje oblike oz. oblike različnih barv pa je znatno težje odstraniti;
- za vsako posamično barvo tetovaž je potrebna drugačna, zelo draga naprava.

Najlepša hvala za Vaš čas in vse informacije, ki ste mi jih posredovali!

Priloga 4: ZAPIS INTERVJIJA S PROFESORJEM DANIELOM DANILOM HORVATOM

1. vprašanje: Kdaj in zakaj ste se prvič odločili, da bi se tetovirali?

»Že dalj časa sem imel željo, da bi se tetoviral, praktično že od malega. Prvič sem tetovaže videl pri svojem botru in takrat sem začel razmišljati, da bi se tudi jaz želel tetovirati, da bi si na kožo narisal nekaj, kar bi zame nosilo nek poseben pomen. Prvič sem se tetoviral pred približno 5. oz. 6. leti, tetovaža pa je kot sem že povedal imela zame nek poseben pomen.«

2. vprašanje: Imajo vaše tetovaže kak poseben motiv?

»Mene osebno zelo fascinira nordijska mitologija; torej rune, Vikingi itd. Tega stila se nekako poskušam držati pri vseh mojih tetovažah. Rune in nordijska mitologija so me tako pritegnile, da sem se tudi zanje specializiral in jih študiral. Takrat sem se naučil tudi pisati rune. Seveda obstaja več motivov za tetovaže; od realizma, do nekih povsem abstraktnih motivov, jaz sem se odločil za stil germanske, vikinške tematike.«

Slika 18: Profesorjeve tetovaže. (Vir: Daniel Danilo Horvat)

Na sliki 16 a) je na tetovaži Eikþyrnir (dobesedni prevod "hrastovo trnje"), mogočni jelen, ki stoji na strehi Valhalle skupaj s kozo Heiðrún. V nordijski mitologiji padajo kaplje vode z njegovih rogov v glavni izvir vode (Hvergelmir), kar povzroča nihanje vode.

Eikþyrnir je narisani v Ringerike stilu. To je stil vikinškega risanja in klesanja v runske kamne, najbolj priljubljen v letih od 1000 do 1075.

Na sliki 16 b) vidimo runski zapis v pisavi Futhark (Fuþark), ki je najstarejša oblika runske pisave. Prevod zapisa: *"Od smrti mir, od boja slava, od bolečine modrost, od življenja gorje"*.

Na sliki 16 c) je upodobitev Mímir-a (Mim), zaščitnika vodnjaka modrosti v nordijski mitologiji. V vojni med Æsir–Vanir bogovi je bil obglavljen in od takrat Odin njegovo glavo nosi okoli, da mu daje nasvete in z njim deli modrosti sveta.

3. vprašanje: *Ste imeli pred tetoviranjem pomisleke?*

»Ne, dejansko nisem imel nobenih pomislekov.«

4. vprašanje: *Ste se pred tetoviranjem posvetovali o zdravstvenih tveganjih povezanih s tetovažami (npr. alergije, razna vnetja, brazgotinjenje)?*

»Danes se pričakuje, da tetovatorji poznajo ta tveganja in so izobraženi glede omenjenih tveganj. Konec koncev morajo vedeti, kako delati s kožo, kje in kako lahko tetovirajo in česa se morajo izogibati. Tudi tetoviranje je s časom napredovalo. Danes ni več mogoče vkorakati v gostilno, kjer bi nas nekdo z neko iglo in malo barve potetoviral. Okolje, kjer se tetovira, mora biti namreč sterilno in ustrezno očiščeno po vsakem tetoviranju. Jaz osebno nisem ravno s tem namenom obiskal zdravnika, da bi se pred tem posvetoval.«

5. vprašanje: *Kako so vaši domači sprejeli vaše tetovaže?*

»Postavili so mi vprašanje, zakaj sem se tetoviral. Povedal sem jim, da sem si tetovaže že dalj časa želel. Niso bili sicer najbolj navdušeni, niso jim pa tudi nasprotovali.«

6. vprašanje: *Ste kdaj opazili nestrpnost do tetovaž, npr. v šoli, na delovnem mestu, v domačem okolju, itd.?*

»Dejansko nikoli. Imam le eno izkušnjo, ki izstopa, z razgovora za delovno mesto. Tam so sicer povedali, da tetovaže lahko imam, vendar naj so skrite z oblačili, poleg tega pa so imeli še druge pogoje glede mojega videza, kar me je odvrnilo in sem delovno mesto zavrnil. Dejansko je to bila samo ena izkušnja, nikjer druge tetovaže niso predstavljale ovire.«

7. vprašanje: *Se vam zdi, da tetovaže predstavljajo oviro pri iskanju zaposlitve ali pri opravljanju vašega dela?*

»Zdi se mi, da je bil to večji problem pred leti, ko so predvsem v gostinstvu in uradniških poklicih imeli precej težav s tetovažami. Trenutno se mi zdi, da to ni tako velik problem, so pa seveda izjeme, kot sem že prej povedal. Zdi se mi, da delodajalci ne bi smeli imeti pravice zapovedovati ljudem ali tetovaže smejo ali jih ne smejo imeti.«

8. vprašanje: *Kakšne so vaše izkušnje s procesom tetoviranja, je zelo boleče, se je morda katera izmed vaših tetovaž ponesrečila?*

»Osebn nisem imel nobenih ponesrečenih tetovaž. Seveda pa boli, dela se namreč z iglo, s katero zbadajo kožo. Je pa bolečina različna na različnih delih telesa. Na nekaterih mestih je bolj, na drugih spet manj boleče.«

9. vprašanje: *Ste kdaj razmišljali o odstranjevanju tetovaž?*

»Ne. Po mojem mnenju, če se tetoviraš moraš sprejeti dejstvo, da te tetovaža vedno spremlja. Tetovaža ni nekaj, kar bi naredili za zabavo. Tetovaža rabi tudi nego, zanje je potrebno skrbeti. Konec koncev pa mora tetovaža za nas imeti nek pomen.«

Profesor je povedal še, da tetovaže pogosto postanejo nekaj, kar je za veliko ljudi velik užitek in če so premišljeno narejene, ne predstavljajo večje ovire posamezniku. Poudaril je tudi, da je

bistvenega pomena, da se ne oziramo na popularne trende in na tetovaže drugih. Sam si je npr. narisal vse dizajne za svoje tetovaže, ki zanj nosijo poseben pomen.

Najlepša hvala, za Vaš čas in vse informacije, ki ste mi jih posredovali!

Priloga 5: ZAPIS INTERVJUJA S TETOVATORJEM BLAŽEM GRADINSKIM

1. vprašanje: Ker se s tetoviranjem ukvarjate že dalj časa, imate zagotovo bogate izkušnje na tem področju. Kateri so po vaših izkušnjah najpogostejši motivi, ki si jih ljudje dajo tetovirati; so to imena, kaki simboli?

»Prav gotovo so na prvem mestu imena ali imena povezana s simboli. Najpogosteje so to imena nedavno rojenih sinov ali hčera, navadno z datumi rojstva in simbolom za neskončnost. Dokaj pogosto se imena pojavljajo v kombinaciji z urami, kjer kazalci kažejo še točen čas rojstva. Po drugi strani si pa stranke tetovirajo tudi imena staršev ali starih staršev, ki so že preminuli ter dodajo datum njihove smrti in/ali rojstva. Pogosto si stranke tetovirajo tudi kompas, lobanje in ptičke. Glede stila še vedno prevladuje realizem, potem linijski tatuji, mandale.«

2. vprašanje: Kakšni so razlogi, da se ljudje tetovirajo? Zgolj zaradi izgleda tetovaž, da obeležijo pomemben dogodek v življenju ali morda iz kakega drugega razloga?

»Ljudje se tetovirajo iz različnih razlogov; najpogosteje, da obeležijo kakšen dogodek ali pa končno izpolnijo svojo željo po tetovaži. Enotnega razloga za tetoviranje ni. Razlogov je toliko, kolikor je različnih skupin ljudi. Eni s tetovažo pokažejo pripadnost neki subkulturi ali življenjskim prizadevanjem (predvsem z motivacijskimi gesli ali simboli društev).«

3. vprašanje: Koliko so ljudje po vaših izkušnjah običajno stari, ko se odločijo za prvo tetovažo?

»To vprašanje je eno izmed vprašanj, ki smo ga nekaj let nazaj postavili v anketnem vprašalniku našim strankam in širši javnosti. Večina ljudi se odloči za tetovažo med 25–30 letom.«

4. vprašanje: Se za tetovaže pogosteje odločajo moški, ženske ali med spoloma ni bistvene razlike?

»Bistvenih razlik ni. Tudi to je pokazal naš anketni vprašalnik.«

5. vprašanje: Na katerem delu telesa se ljudje po navadi tetovirajo? Se vam zdi, da imajo ljudje tetovaže na delih telesa, kjer jih lahko z oblačili skrijejo ali to nima vpliva na izbiro mesta za tetoviranje?

»Najpogosteje se definitivno odločijo za tetovažo na rokah; najpogosteje na notranji strani podlahti. Vedno manj je takih, ki bi svoje tetovaže namenoma skrivali; recimo zaradi službe.«

6. vprašanje: Se ljudje pogosteje odločajo za barvne ali črne tetovaže?

»Definitivno črne.«

7. vprašanje: Kako poteka sam postopek tetoviranja? Kako dolgo običajno traja, da naredite tetovažo? Kateri pripomočki se pri delu uporabljajo?

»Stranka me kontaktira najpogosteje preko Facebooka ali Instagrama, manj preko mail-a ali telefonskega klica. Potem se pomenimo o približni velikosti in stilu ter željah. Pogosto slike že imajo, ki jih pa je potrebno dodelati, dorisati, narediti iz njih neke nove, unikatne slike. Nekateri stranke rabijo posvet pred samim tetoviranjem. Na dan tetoviranja se dorečejo/dorišejo podrobnosti in določi se velikost. Razkuži se delovna površina, pripravi se britvica, več različno velikih igel, mešanica vazelina in oljnega gela, ki ga sami izdelujemo in tudi prodajamo, namešajo se barve, razkuži in zaščiti se napravico, menjajo se podloge, kjer stranka leži/sedi. Nato se pobrije in razkuži del telesa, ki bo predvidoma tetoviran, označi se po simetriji določena slika, odtisne se na poseben indigo papir predvidena slika, le-ta se odtisne na kožo, ki jo predhodno še dodatno premažemo s posebnim sredstvom za boljše sprijemanje indigo papirja. Ko se stranka strinja s pozicijo, se ročno še dorišejo detajli, morebitni prehodi, senčenja ipd., nato pa se začne tetoviranje. Med tetoviranjem se porabi veliko parov rokavic in sredstva za blaženje rdečine. Na koncu se tatu lepo očisti, premaže in zalepi s posebno, t. i. second skin folijo. Stranki so podana navodila za nego. Tetovaže se izdelujejo različno dolgo, veliko je odvisno od praga bolečine stranke, od strankinih navad (kajenje, pavze), časa, ki ga stranka ima na razpolago in seveda največ od kompleksnosti ter velikosti izbranega motiva. Pri nas ima stranka na razpolago sok, vodo in kavo iz kavnega aparata in si lahko vzame toliko pavz, kolikor želi. Kar pa tudi vpliva na trajanje izdelave tetovaže.«

8. vprašanje: Lahko po vaših izkušnjah tetoviranje povzroči vnetja v koži ali kakšne druge alergijske reakcije?

»Seveda. Vsak poseg v telo lahko povzroči vnetja. Od lanskega leta so sicer uredbe na področju barv, ki se uporabljajo v tatu industriji v Evropi zelo striktne glede sestav, oziroma škodljivih sestavin v barvah. So pa seveda ljudje še vedno alergični na katere od sestavin, kar pa je izjemno pomembno, da na to stranka tudi predhodno opozori. Tetovator je dolžan posredovati stranki, na njeno zahtevo, deklaracije barv, ki jih uporablja pri svojem delu. Do takšnih dogodkov v moji dolgi karieri ni prišlo. Se pa izjemoma pojavljajo kakšna blaga vnetja, pretežno v vročih mesecih, ko se koža znoji in pride v stik z nečistočami. Zelo veliko je odvisno od tega, kako stranka neguje tatu po tetoviranju. Prve tri dni je pomembno, da se tatu očisti z vodo in se temeljito, ampak nežno pobriše s čisto bombažno krpo in nanese sredstvo za nego s čistimi prsti. Stranke, ki delajo v gradbeništvu, tesarstvu ali drugih dejavnostih, kjer se praši in so izpostavljeni različnim umazanijam, morajo toliko bolj poskrbeti za higieno svežega tatuja.«

9. vprašanje: Se ljudje pogosto odločijo, da tetovažo prekrijejo z drugo? Kaj je najpogostejši razlog da se za to odločijo?

»Vedno več je t. i. cover-up tetovaž. Najpogostejši razlog je slabo narejen/nekvalitetno izveden postopek tetoviranja. Ali so tetovaže narejene »doma« in so neravne, razlite, zbledele ali pregloboke (brazgotinjenje) linije ali pa so tako stare, da jih je potrebno obnoviti. Zavedati se moramo, da je tudi tehnologija na področju tetoviranja izjemno napredovala v zadnjem desetletju in so današnje tetovaže veliko bolj precizne od nekdanjih narejenih.«

10. vprašanje: Kako ste se vi naučili tetovirati? So za tetovatorje potrebna kakšna posebna izobraževanja?

»Nekdaj ni bilo na razpolago toliko izobraževanj kot danes. Vse sem se naučil iz prakse. Včasih je bila tehnologija mnogo bolj komplicirana kot sedaj. Naučil sem se na pomarančah, umetni koži, predvsem na sebi in kolegih iz študentskih časov. Se pa še vedno izobražujem. En del dneva v tednu si vzamem čas za preučevanje ali digitalnega risanja ali mednarodnih plačljivih tečajev tetoviranja različnih stilov.«

11. vprašanje: *Za mnoge ljudi so tetovaže tabu tema. Se vam zdi da se je odnos ljudi do tetoviranja spremenil na bolje ali so v našem okolju še vedno prisotne stigme in predsodki do tetovaž ter tetoviranja?*

»Zavedati se moramo, da so tetovaže stare, kot je stara civilizacija. Vedno so bile del civilizacij v različnih obdobjih zgodovine bolj ali manj izrazite. Danes teh stigem ni več toliko, kot jih je bilo. Tu pa tam se seveda še najde kakšen posameznik, ki ima predsodke do tetoviranih ljudi, ampak to kaže na njihovo slabo poznavanje zgodovine in razvoja tetoviranja.«

12. vprašanje: *Včasih so tetoviranje povezovali s problematičnimi družbenimi skupinami. Tega predsodka so se v večji meri tetovaže otresle. Se vam zdi, da se danes za tetovaže odločajo tudi izobraženi ljudje ali ljudje na delovnih mestih, ki bi so v preteklosti strogo obsojala tetoviranje?*

»Absolutno se za tetoviranje odločajo različno izobraženi, različno stari ljudje. Moje mnenje je, da s tetoviranjem posameznik pokaže svojo mero domišljije, raven izstopanja, razmišljanja s svojo glavo in kreativnost. Samo pogledajte direktorja Micro+polo, gospoda Marka Podgornika Verdeva – velik vzor v gospodarstvu in kar obsežno tetoviran individuum.«

12. vprašanje: *Kakšno je vaše mnenje o tetovažah, jih imate tudi sami? Če jih imate, kakšen motiv predstavljajo in pomen imajo za vas?*

»Moje mnenje o tetovažah je, tako kot sem navedel v prejšnjem odgovoru – posameznik se ima pravico in se lahko danes izraža, kakor se sam želi. Velikokrat je to skozi tetovaže. Tetovaže so umetnost, so odraz razmišljanja in zgodbe posameznika. Sem tudi sam tetoviran. Imam veliko različnih tetovaž z različnimi simbolikami. Nekatere imam, ker mi nekaj pomenijo, nekatere zato, ker so mi preprosto motivi všeč, spet druge, ker sem se učil na sebi različne tehnike.«

13. vprašanje: *Kakšna je konkurenca na področju tetoviranja, je tetovatorjev v našem okolju precej oz. ali se bojite, da bi strank bilo za vas vedno manj?*

»V lokalnem okolju ni veliko dobrih tetovatorjev. Je pa veliko tetovatorjev na črno. Zakonodaja na področju tetoviranja, definiranje dejavnosti tetoviranja – to dvojje je resen problem v Sloveniji

in dopušča veliko dela na črno, kar poklic tetovatorja razvrednoti. Večkrat sem tudi apeliral na Vlado RS, da se to področje uredi. Konkurenca, menim, da je zdrava, saj spodbuja tetovatorja k vedno boljšem delu. Za to, da postaneš tetovator je potrebno veliko volje, sposobnosti tetoviranja, kar pa je najpomembneje – občutek, lahko bi temu tudi rekli talent. Brez občutka za točno globino do kam mora igla iti, ne moreš biti uspešen tetovator. Tega pa ti niti praksa zelo pogosto ne more dati. Do svojih strank sem izredno ustrežljiv, prilagodljiv, skrbim, da je stranki prijetno, da za ta denar dobi res najkakovostnejšo storitev, zato se ne bojim, da bi kdaj zmanjkalo strank.«

Najlepša hvala, za Vaš čas in vse informacije, ki ste mi jih posredovali!